

Europees burgerpanel over leermobiliteit

Eindverslag

Manuscript voltooid in november 2023

Dit document mag niet als officieel standpunt van de Europese Commissie worden beschouwd.

Luxemburg: Bureau voor publicaties van de Europese Unie, 2023

© Europese Unie, 2023

Het beleid ten aanzien van hergebruik van documenten van de Europese Commissie is vastgelegd in Besluit 2011/833/EU van de Commissie van 12 december 2011 betreffende het hergebruik van documenten van de Commissie (PB L 330 van 14.12.2011, blz. 39). Tenzij anders vermeld, is hergebruik van dit document toegestaan krachtens een Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)-licentie (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). Dit betekent dat hergebruik is toegestaan, mits de bron correct wordt aangegeven en eventuele wijzigingen worden vermeld.

Alle foto's © Europese Unie

Print	ISBN 978-92-68-09226-2	doi:10.2775/976955	NA-09-23-534-NL-C
PDF	ISBN 978-92-68-09182-1	doi:10.2775/70193	NA-09-23-534-NL-N

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding.....	2
2. Belangrijkste kenmerken van het Europees burgerpanel over leermobiliteit.....	5
2.1. Willekeurige selectie en demografische samenstelling van het panel.....	6
2.2. Stuurgroep	9
2.3. Kenniscomité	10
2.4. Kennis- en informatiecentrum.....	11
2.5. Sprekers.....	11
2.6. Hoofdmoderatoren	13
2.7. Facilitatoren.....	14
2.8. Waarnemers.....	15
3. Methodologisch kader en individuele sessies.....	18
3.1. Methodologisch kader	19
3.2. Sessie 1: procedure en resultaten	20
3.3. Sessie 2: procedure en resultaten	24
3.4. Sessie 3: procedure en resultaten	26
4. Volgende stappen	33
Bijlage: Volledige aanbevelingen.....	36

1. Inleiding

#LearningMobilityEU

European Citizens Panel
**learning
mobility**
Have Your Say
Agenda

De Europese Commissie heeft in 2023 drie Europese burgerpanels georganiseerd, waarvan er één ging over “leermobility”. In elk van de panels kwamen maximaal 150 willekeurig geselecteerde burgers uit alle 27 EU-lidstaten bijeen om te beraadslagen en aanbevelingen te doen in de aanloop naar bepaalde belangrijke voorstellen van de Commissie. De panels maken de toezegging waar die is gedaan in de mededeling van 17 juni 2022, “Conferentie over de toekomst van Europa: van visie tot concrete actie” ⁽¹⁾ en door voorzitter Von der Leyen tijdens de Staat van de Unie van 2022. Het Europees burgerpanel over leermobility was het derde panel dat werd bijeengeroepen. Er vonden drie sessies plaats, op 3-5 maart, 24-26 maart en 28-30 april. Het panel was samengesteld op basis van voorbereidend werk voor het **voorstel voor een aanbeveling van de Raad over leermobility, om de Commissie te informeren over het standpunt van de burgers** en om hun aanbevelingen te verzamelen.

“Leermobility” is de term die wordt gebruikt wanneer iemand gedurende een bepaalde tijd in het buitenland verblijft om te leren, in een omgeving als een universiteit, een school of zelfs een bedrijf of als onderdeel van een jongerenuitwisseling. Leermobility is vandaag de dag een essentieel onderdeel van het moderne onderwijs en een cruciaal instrument om een leven lang leren, persoonlijke ontwikkeling en intercultureel begrip te bevorderen. Er zijn echter nog steeds aanzienlijke uitdagingen om leermobility toegankelijk, inclusief en doeltreffend te maken voor alle lerenden in de Europese Unie.

Gezien deze uitdagingen wil de EU een actieve rol spelen bij het bevorderen van leermobility en het ondersteunen van de lidstaten bij hun inspanningen om de participatie te vergroten. De strategie van de Commissie voor de Europese onderwijsruimte uit 2025 bevat bijvoorbeeld ambitieuze doelstellingen om kansen voor leermobility voor iedereen te verwezenlijken en om in het buitenland verworven leerresultaten automatisch wederzijds te erkennen. Deze doelstellingen zijn echter pas haalbaar als complexe beleidsuitdagingen op het gebied van financiering, taalvaardigheden, erkenning en sociale en culturele integratie worden aangepakt. De EU speelt een cruciale rol bij het faciliteren van samenwerking en coördinatie tussen de lidstaten en andere belanghebbenden om deze uitdagingen aan te pakken en werkbare oplossingen te ontwikkelen.

⁽¹⁾ Europese Commissie (2022), Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, de Europese Raad, de Raad, het Europees Economisch en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's — Conferentie over de toekomst van Europa: van visie tot concrete actie (COM(2022) 404 final (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX%3A52022DC0404>)).

In 2023 besloot de Commissie een nieuw beleidsvoorstel in te dienen om de leermobiliteit voor iedereen in de Europese onderwijsruimte te bevorderen. In dit verband heeft de Commissie een Europees burgerpanel bijeengeroepen en de deelnemers uitgenodigd om de volgende vraag te beantwoorden: **“Hoe kunnen wij iedereen mogelijkheden voor leermobiliteit geven?”** De burgers werd gevraagd de belangrijkste obstakels voor leermobiliteit in kaart te brengen en te bedenken wat er moet worden gedaan om deze mobiliteit voor iedereen mogelijk te maken.

Op basis van informatiemateriaal, input van deskundigen en debatten in werkgroepen en plenaire vergaderingen hebben de deelnemers aan het panel kwesties in kaart gebracht en prioriteit gegeven aan kwesties die van belang zijn voor het nieuwe beleidsvoorstel van de Commissie. De inbreng en de resultaten van het panel worden samengevat in dit verslag, met inbegrip van de bijbehorende bijlage. In dit verslag wordt een overzicht gegeven van de belangrijkste kenmerken van het panel en worden het methodologische kader, de manier waarop de debatten mogelijk werden gemaakt, de resultaten van de drie sessies en de volgende stappen beschreven. Ten slotte worden uit het hele proces lessen en conclusies getrokken.

2. Belangrijkste kenmerken van het Europees burgerpanel over leermobiliteit

2.1. WILLEKEURIGE SELECTIE EN DEMOGRAFISCHE SAMENSTELLING VAN HET PANEL

De deelnemers aan het panel zijn volgens een willekeurige steekproefmethode geselecteerd omdat dit een eerlijke, consistente en betrouwbare aanpak is voor het selecteren van personen voor dergelijke participatieprocessen. Een correct toegepaste willekeurige steekproef-

methode kan de diversiteit en representativiteit vergroten. De selectie werd uitgevoerd door Kantar Public, met de steun van 27 nationale selectiebureaus. In de meeste landen werden de deelnemers telefonisch geselecteerd door middel van steekproeven op basis van willekeurige telefoonnummers. In sommige andere landen werd gebruikgemaakt van rechtstreeks persoonlijk contact of willekeurige selectie uit een probabilistisch onlinepanel (alleen Luxemburg). Het gemiddelde aanvaardingspercentage varieerde van land tot land, maar bedroeg gemiddeld 5,15 %.

Tabel 1: Demografische samenstelling van het panel

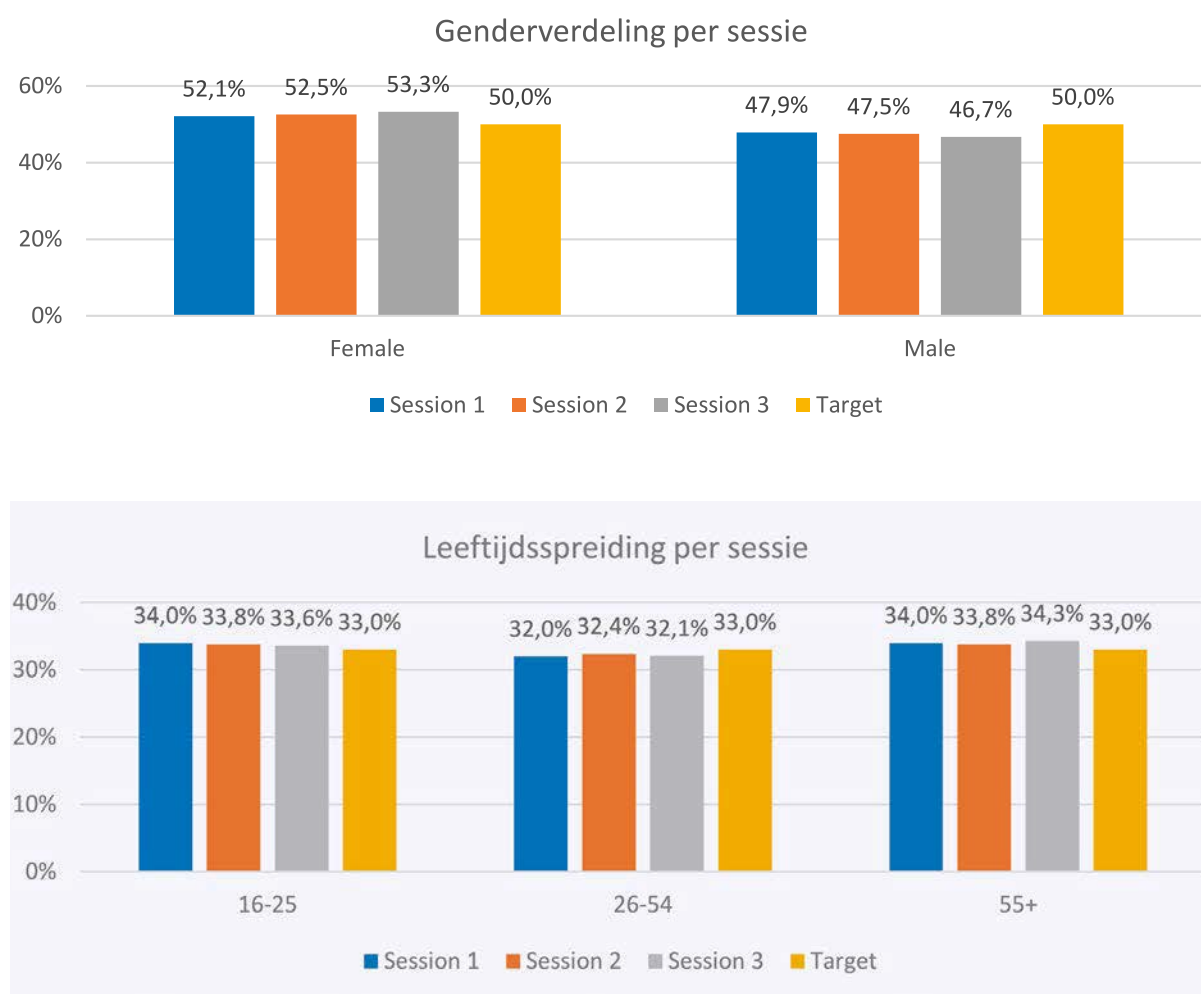
LAND	BEOOGD AANTAL DEELNEMERS	WERKELIJK AANTAL DEELNEMERS		
		Sessie 1	Sessie 2	Sessie 3
België	5	4	4	4
Bulgarije	4	4	4	4
Tsjechië	5	5	5	5
Denemarken	3	3	3	3
Duitsland	19	19	15	14
Estland	2	2	2	2
Ierland	3	3	3	3
Griekenland	5	5	5	5
Spanje	12	12	12	11
Frankrijk	15	15	15	14
Kroatië	2	2	2	2
Italië	15	15	15	15
Cyprus	2	2	2	2
Letland	2	3	3	3
Litouwen	2	2	2	2
Luxemburg	2	2	2	2
Hongarije	5	5	5	5
Malta	2	2	1	1
Nederland	6	4	4	4
Oostenrijk	4	4	3	4
Polen	10	10	10	10
Portugal	5	4	4	4
Roemenië	7	7	7	7
Slovenië	2	2	2	2
Slowakije	3	3	3	3
Finland	3	3	3	3
Zweden	5	4	3	3
Totaal	150	142	139	137

Tabel 1 geeft een overzicht van het gewenste aantal deelnemers aan het burgerpanel in alle lidstaten (landenquota) en het werkelijke aantal deelnemers per sessie per land. Het doel was een mate van vertegenwoordiging van de lidstaten te bereiken die in verhouding staat tot de omvang van hun bevolking, met een minimale vertegenwoordiging van twee burgers per land ⁽²⁾. Met andere woorden, er werden hoge streefaantallen vastgesteld voor landen met een grote bevolking, zoals Duitsland (19 burgers), terwijl uit Luxemburg en Malta telkens twee burgers werden uitgenodigd. Over het algemeen was er een hoge opkomst, wat in grote lijnen overeenstemde met de gestelde doelen. Voor 22 van de 27 lidstaten werden de streefaantallen voor deelname gehaald. In totaal

namen 142 van de 150 beoogde burgers deel aan ten minste één van de sessies.

Om ervoor te zorgen dat de diversiteit van de EU-bevolking zo goed mogelijk tot uiting kwam in het panel, werden streefpercentages voor het aantal deelnemers vastgesteld op basis van de sociaal-demografische kenmerken in figuur 1 (het werkelijke aandeel deelnemers heeft betrekking op de 142 burgers die ten minste één van de sessies hebben bijgewoond). Een uitzondering was de keuze om jongeren te oververtegenwoordigen door een derde van het panel te selecteren in de categorie 16-25 jaar oud, ook al vertegenwoordigt deze categorie minder dan 33 % van de EU-bevolking ⁽³⁾.

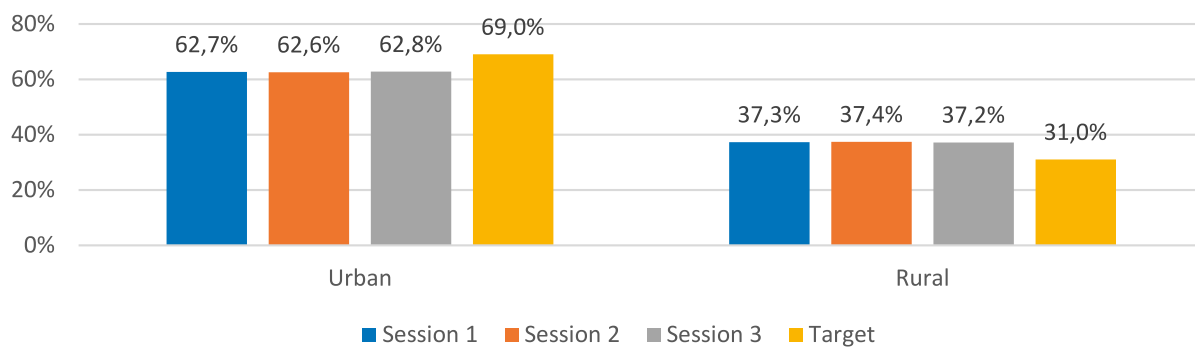
Figuur 1: Streefpercentages en werkelijke percentages voor de deelnemers per sessie volgens vier sociaal-demografische criteria

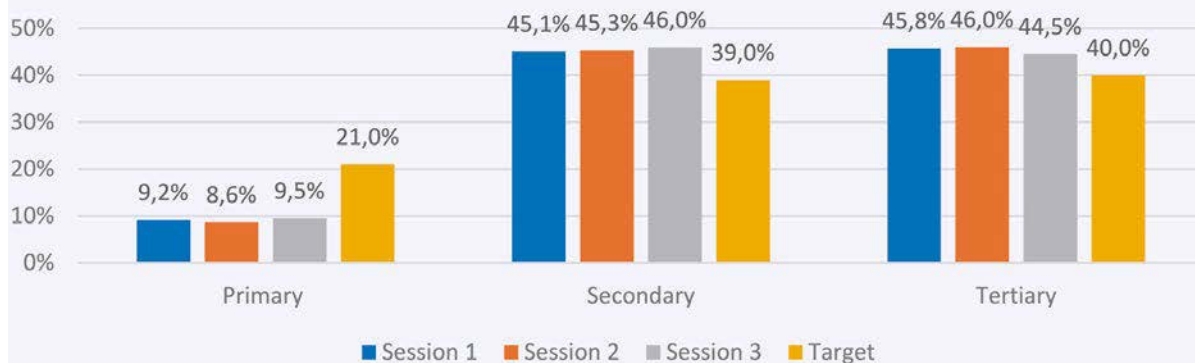
⁽²⁾ De landenquota werden gegenereerd met behulp van het systeem van degressieve evenredigheid, dat ook wordt gebruikt om het aantal zetels per lidstaat in het Europees Parlement te berekenen.

⁽³⁾ Deze leeftijdscategorie vertegenwoordigt 10,6 % van de EU-bevolking (Eurostat, 2022).

Verdeling deelnemers naar woonomgeving

Verdeling deelnemers naar opleidingsniveau

2.2. STUURGROEP

De stuurgroep heeft het panel ontworpen, georganiseerd en geleid. Zij kwam eenmaal per week bijeen om besluiten te nemen over conceptuele en organisatorische kwesties, bijvoorbeeld over de gebruikte methodologie, de logistiek en de begroting. De stuurgroep bestond uit vertegenwoordigers van de Commissie en contractanten. Van de kant van de Commissie hebben drie directoraten-generaal (DG's) bijgedragen aan de werkzaamheden van de stuurgroep: het directoraat-generaal Communicatie (DG Communicatie), dat zich bezighoudt met de nieuwe fase van burgerbetrokkenheid en meer in het bijzonder verantwoordelijk is voor de methodologie en organisatie van de Europese burgerpanels, het directoraat-generaal Werkgelegenheid, Sociale Zaken en Inclusie, dat belast is met het beleid inzake beroepsonderwijs en -opleiding en volwassenenonderwijs, en het directoraat-generaal Onderwijs, Jongerenzaken, Sport en Cultuur, dat verantwoordelijk is voor leermobiliteit, met inbegrip van het komende voorstel van de Commissie voor aanbevelingen van de Raad over dit onderwerp.

De contractanten werkten samen om deze nieuwe generatie Europese burgerpanels uit te denken en uit te voeren. De burgers werden geselecteerd door Kantar Public. VO Europe en MCI waren verantwoordelijk voor de communicatie met en de bijstand aan

de burgers en voor alle organisatorische aspecten van de drie sessies. Daarnaast heeft een internationaal overlegteam bestaande uit ifok (Duitsland), Missions Publiques (Frankrijk), Fonden Teknologirådet (Stichting Technologieraad, Denemarken) en Deliberativa (Spanje) deskundigen bijeengebracht om het overlegproces op te zetten en te vergemakkelijken. De partners van het overlegteam hebben hun knowhow gebundeld om samen met DG Communicatie ideeën voor het algemene participatieproces en de methodologie voor elke sessie uit te werken. Het overlegteam was verantwoordelijk voor het opstellen van een conceptnota waarin de opdracht van het panel werd uiteengezet, samen met de drie DG's, en voor het oprichten van een adviserend kenniscomité. Bovendien heeft het team, met de steun van het DG Werkgelegenheid, Sociale Zaken en Inclusie en het DG Onderwijs, Jongerenzaken, Sport en Cultuur, sprekers geselecteerd en geïnstrueerd die de burgers hebben geholpen meer inzicht in de ingewikkelde kwestie te krijgen en die tijdens de drie sessies vragen van de burgers hebben beantwoord. Het team coördineerde ook de communicatie met de burgers en het ondersteuningsteam ter plaatse, voerde de belangrijkste moderatie uit, maakte het werken in groepen mogelijk en hield toezicht op de verslaglegging over de resultaten.

2.3. KENNISCOMITÉ

De betrokkenheid van een kenniscomité bestaande uit deskundigen op het gebied van leermobiliteit heeft de integriteit van het overlegproces versterkt door de kwaliteit, objectiviteit, diversiteit en begrijpelijkheid van de aan de burgers verstrekte informatie te waarborgen. Het kenniscomité had als taak kennis en deskundigheid te produceren en te verstrekken om een gelijk speelveld voor alle deelnemers te creëren en de besprekingen tussen hen te vergemakkelijken. Dit deed het comité onder meer door een informatiepakket samen te stellen dat vóór de eerste sessie aan de burgers beschikbaar werd gesteld. De feitelijke beleidsinput is uitgewerkt in nauwe samenwerking met de stuurgroep.

Het kenniscomité heeft het overlegteam ook geholpen bij het identificeren van zwakke signalen (bv. het ontbreken van een debat), horizontale aandachtspunten en blinde vlekken in het overleg tussen de burgers (bv. mogelijke overlappingsen tussen ideeën en bestaande EU-initiatieven en/of -gebieden waar niet per se aanleiding bestond voor de voorgestelde maatregelen). De leden van het comité hebben zich ook beziggehouden met factchecking en hebben tijdens en na de sessies vragen van de burgers beantwoord, ondersteund door een kennis- en informatiecentrum, waarbij ook andere deskundigen van de Commissie waren betrokken. Daarnaast steunden zij het overlegteam bij zijn inspanningen om de resultaten die de burgers hadden bereikt tijdens de eerste sessie (over belemmeringen voor inclusieve leermobiliteit) te bundelen in hoofdcategoryën van belemmeringen op basis van hun kennis en ervaring met leermobiliteit.

Het kenniscomité bestond uit vijf leden die door de stuurgroep werden geselecteerd aan de hand van de volgende criteria: deskundigheid op een grote verscheidenheid aan kennisgebieden; brede erkenning van hun knowhow en ervaring op dit gebied, zowel bij de belanghebbenden als onder collega's; het vermogen om uiteenlopende standpunten over het onderwerp, met inbegrip van eventuele wisselwerkingen, te begrijpen, te erkennen en over te brengen, en diversiteit op het gebied van gender, nationaliteit en gelieerdheid. Daarnaast hebben twee vertegenwoordigers van DG Onderwijs, Jongerenzaken, Sport en Cultuur bijgedragen aan de beleidsinzichten van de EU.

De leden van het kenniscomité waren:

- Gina Ebner, European Association for the Education of Adults;
- Mantas Pupinis, partner en onderzoeksdirecteur, PPMI, Litouwen;
- Juan Rayón González, Erasmus Student Network (ESN);
- Mika Saarinen, nationaal agentschap voor Erasmus+, Finland;
- Beatriz Tourón Torrado, nationaal agentschap voor Erasmus+, Spanje;
- Fabienne Metayer, sectorhoofd, coördinatie-eenheid Erasmus+, DG Onderwijs, Jongerenzaken, Sport en Cultuur (roulerend lid);
- Giedrius Sudikas, medewerker Erasmus+, DG Onderwijs, Jongerenzaken, Sport en Cultuur (roulerend lid).

2.4. KENNIS- EN INFORMATIECENTRUM

Er is een kennis- en informatiecentrum opgericht om vragen te beantwoorden en te reageren op verzoeken om verduidelijking die de burgers tijdens hun beraadslagingen hebben ingediend. Het kennis- en informatiecentrum bestond uit deskundigen van DG Communicatie, DG Werkgelegenheid, Sociale Zaken en Inclusie en DG Onderwijs, Jongerenzaken, Sport en Cultuur, die werden verzocht antwoorden te geven op hun respectieve

beleidsterrein, samen met leden van het kenniscomité en andere deskundigen. Tijdens de drie sessies van het panel heeft het kennis- en informatiecentrum schriftelijke antwoorden gegeven op vragen van de burgers. Tijdens de derde sessie hebben de leden van het kennis- en informatiecentrum in drie werkgroepen beknopte opheldering gegeven over resterende kwesties voordat de burgers hun definitieve aanbevelingen uitwerkten.

2.5. SPREKERS

Naast de leden van het kenniscomité werden verschillende belanghebbenden en deskundigen uitgenodigd om hun expertise en ervaringen met betrekking tot leermobiliteit te delen en vragen van de burgers te beantwoorden. De sprekers bespraken de verschillende sectoren van leermobiliteit (schoolmobiliteit, mobiliteit van jongeren, mobiliteit van studenten, mobiliteit met betrekking tot beroepsonderwijs en -opleiding en mobiliteit van volwassenen). Zij verstrekten informatie over de bestaande mobiliteitsprogramma's op EU- en nationaal niveau, de uitdagingen waarmee verschil-

lende groepen te kampen hebben bij de toegang tot leermobiliteit en mogelijke maatregelen om de toegang tot leermobiliteit te verbeteren, zowel op het niveau van de lidstaten als op EU-niveau. Zij wezen ook op de afwegingen tussen deze maatregelen en gaven de burgers feedback op hun werkzaamheden. Het kenniscomité heeft ervoor gezorgd dat de aan de burgers verstrekte kennis evenwichtig, toereikend en voldoende representatief was voor de belangrijkste standpunten van beleidsmakers en belanghebbenden in de EU. De sprekers worden hieronder vermeld.

Tabel 2: Lijst van sprekers tijdens de drie sessies

SESSIE 1	
Europese Commissie	Mariya Gabriel , commissaris voor Innovatie, Onderzoek, Cultuur, Onderwijs en Jeugd (tot mei 2023)
	Pia Ahrenkilde Hansen , directeur-generaal, DG Communicatie
	Richard Kühnel , directeur, Vertegenwoordiging & Communicatie in de lidstaten, DG Communicatie
	Ute Haller-Block , eenheidshoofd, DG Onderwijs, Jongerenzaken, Sport en Cultuur
	Jutta König-Georgiades , eenheid Burgerdialoog, DG Communicatie
Externe deskundigen	Gina Ebner , secretaris-generaal, European Association for the Education of Adults
	Ismael Páez Civico , Europees Jeugdforum
	Juan Rayón González , voorzitter, Erasmus Student Network
	Mika Saarinen , directeur, Fins nationaal agentschap voor Erasmus+ (EDUFI)
	Beatriz Tourón Torrado , onderwijsadviseur, Spaans nationaal agentschap voor Erasmus+ (SEPIE)
SESSIE 2	
Europese Commissie	Sophia Eriksson Waterschoot , directeur Jeugd, Onderwijs en Erasmus+, DG Onderwijs, Jongerenzaken, Sport en Cultuur
	Ute Haller-Block , eenheidshoofd, DG Onderwijs, Jongerenzaken, Sport en Cultuur
Transversaal blok	Mantas Pupinis , onderzoeksdirecteur bij PPMI en projectmanager van de lopende "Study on support learning mobility: progress, obstacles and the way forward"
	Mika Saarinen , directeur, Fins nationaal agentschap voor Erasmus+ (EDUFI)
Thematisch blok 1: individuele en attitudegerelateerde uitdagingen, belemmeringen en dilemma's overwinnen	Gregorio Blanco Martin , hoofd van de afdeling Engels en Erasmus-coördinator, IES Gabriel Alonso de Herrera
	Irina Ferencz , directeur, Academic Cooperation Association
	Wim Gabriels , directeur en coördinator Sociale inclusie en betrokkenheid bij mobiliteit, Erasmus Student Network
	Christoph van Mol , assistent-hoogleraar, Universiteit Tilburg
Thematisch blok 2: contextuele en omgevingsgerelateerde uitdagingen, belemmeringen en dilemma's overwinnen	Gina Ebner , secretaris-generaal, European Association for the Education of Adults
	Ewa Krzaklewska , assistent-hoogleraar, Jagiellonische Universiteit
	Ruben Sansom , coördinator Schone mobiliteit, Generation Climate Europe
	Brikena Xhomaqi , directeur, Platform voor een leven lang leren
Thematisch blok 3: institutionele en beleidsgerelateerde uitdagingen, belemmeringen en dilemma's overwinnen	Vito Borelli , teamleider, DG Onderwijs, Jongerenzaken, Sport en Cultuur
	Audrey Frith , directeur, Eurodesk Brussels Link
	Søren Kristensen , adviseur, Techne
	Chiara Riondino , eenheidshoofd, DG Werkgelegenheid, Sociale Zaken en Inclusie

SESSIE 3	
Europese Commissie	Nicolas Schmit , commissaris voor Werkgelegenheid en Sociale Rechten
	Sophia Eriksson Waterschoot , directeur Jeugd, Onderwijs en Erasmus+, DG Onderwijs, Jongerenzaken, Sport en Cultuur
	Colin Scicluna , kabinetschef van vicevoorzitter Dubravka Šuica
	Ute Haller-Block , eenheidshoofd, coördinatie-eenheid Erasmus+, DG Onderwijs, Jongerenzaken, Sport en Cultuur
	Fabienne Metayer , sectorhoofd, DG Onderwijs, Jongerenzaken, Sport en Cultuur
Externe deskundigen	Marta Gutierrez Benet , sectorhoofd, DG Onderwijs, Jongerenzaken, Sport en Cultuur
	Kostis Giannidis , voormalig voorzitter, Erasmus Student Network
	Juliette Ibarrondo Lasa , Europese federatie voor intercultureel leren
	Davide Muraro , European Association for the Education of Adults
	Mantas Pupinis , onderzoeksdirecteur bij PPMI en projectmanager van de "Study on support learning mobility: progress, obstacles and the way forward"
	Mika Saarinen , directeur, Fins nationaal agentschap voor Erasmus+ (EDUFI)
	Beatriz Tourón Torrado , onderwijsadviseur, Spaans nationaal agentschap voor Erasmus+ (SEPIE)

2.6. HOOFDMODERATOREN

Twee hoofdmoderatoren hebben de burgers door alle drie de sessies geleid en de discussies in de plenaire vergadering aangestuurd. Zij hebben informatie verstrekt over het algemene doel van het panel en de methodologie van de afzonderlijke sessies, alsook over de organisatorische aspecten van de sessies. De hoofdmoderatoren hebben ook debatten tussen de deskundige sprekers mogelijk gemaakt, ervoor gezorgd dat kennis tijdens de besprekingen eerlijk en onpartijdig werd ver-

strekt, en een vraag- en antwoordsessie tussen de deskundigen en de burgers mogelijk gemaakt. Bovendien hebben de hoofdmoderatoren alle resultaten gebundeld tijdens de afsluitende plenaire vergaderingen van elke sessie. De hoofdmoderatoren waren:

- Camille Dobler (Missions Publiques);
- Malte Frøslee Ibsen (Deense Stichting Technologieraad).

2.7. FACILITATOREN

De burgers werkten in twaalf werkgroepen, die elk werden gefaciliteerd en bijgestaan door twee leden van het overlegteam: één ervaren facilitator en één assistent. Het was de taak van de facilitatoren om de besprekingen in de werkgroepen te leiden en een vlotte werkstroom mogelijk te maken door:

- een vriendelijke en respectvolle omgeving te creëren waarin alle deelnemers in gelijke mate een bijdrage konden leveren;
- ervoor te zorgen dat alle burgers op de hoogte waren van het algemene proces en hen te begeleiden bij het groepswerk;
- ervoor te zorgen dat de doelstellingen van de werkgroepsessies werden bereikt, d.w.z. door het gemakkelijker te maken om conflicten en meningsverschillen tussen de burgers op te sporen en het ontstaan van een debat en consensus tussen de burgers te bevorderen;
- de tijd bij te houden, te notuleren en de resultaten van het overleg te consolideren in meertalige en onderling gekoppelde werkdocumenten;

→ verzoeken van burgers in de werkgroepen door te spelen naar het ondersteuningsteam of de deskundigen, bijvoorbeeld door nog niet beantwoorde vragen of opmerkingen te verzamelen;

→ deel te nemen aan debriefings met het overlegteam.

De facilitatoren waren in dienst van ifok, Missions Publiques of de Deense Stichting Technologieraad. Tijdens de besprekingen in de werkgroepen werden zij ondersteund door faciliterende assistenten, die voornamelijk bestonden uit in Brussel gevestigde studenten en stagiairs. Alle facilitatoren en assistenten volgden de gemeenschappelijke instructies uit een facilitatiehandleiding en een uitroldocument (één per sessie). Zij hebben voorafgaand aan elke sessie twee specifieke briefing- en opleidingsbijeenkomsten bijgewoond.

2.8. WAARNEMERS

Een beperkt aantal waarnemers mocht de werkzaamheden van het panel volgen. Het doel was te zorgen voor transparantie en zichtbaarheid voor deze innovatieve democratische opzet en tegelijkertijd een veilige ruimte voor de deelnemende burgers te behouden, wat van cruciaal belang is voor een vertrouwenwekkende omgeving om te debatteren. Waarnemers mochten de discussies in de plenaire vergaderingen en werkgroepen bijwonen en volgen. Er mochten per werkgroep maximaal drie waarnemers aanwezig zijn.

Interne waarnemers waren ook afkomstig van de organiserende partners en instellingen (bv. intern personeel van het secretariaat-generaal, DG Communicatie, DG Werkgelegenheid, Sociale Zaken en Inclusie en DG Onderwijs, Jongerenzaken, Sport en Cultuur). Externe waarnemers waren onderzoekers (van universiteiten of denktanks), belanghebbenden uit het maatschappelijk middenveld, vertegenwoordigers van de media en andere belanghebbenden. Met toestemming van de betrokken burgers konden externe waarnemers alleen voor onderzoeksdoeleinden met hen in gesprek gaan, mits dit de werkzaamheden van de panels niet zou belemmeren.

3. Methodologisch kader en individuele sessies

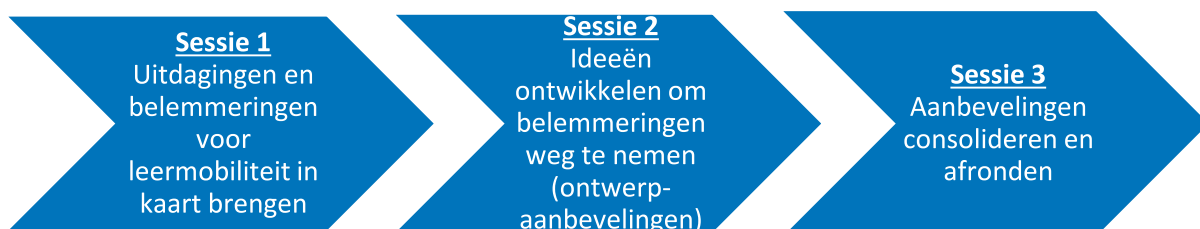

3.1. METHODOLOGISCH KADER

Het panel bestond uit drie sessies met verschillende doelstellingen.

- Tijdens de eerste sessie (op locatie in Brussel) werden de deelnemers bekendgemaakt met het desbetreffende onderwerp en konden zij elkaar leren kennen en een gemeenschapsband en een gevoel van vertrouwen opbouwen. Zij ontvingen de eerste input van deskundigen en kregen vervolgens de vraag om doelgroepen voor leermobilititeit te identificeren. Daarna verzamelden zij uitdagingen en belemmeringen voor de toegang tot leermobilititeit om hieraan prioriteiten toe te kennen met behulp van persona-ontwikkeling, een gebruikelijke methode voor designdenken. Met andere woorden, zij kregen het verzoek om “uit hun comfortzone te stappen” door verschillende fictieve personages te bedenken en te beschrijven die typische of atypische EU-burgers vertegenwoordigden, en om na te denken over de kansen en belemmeringen waarmee zij op het gebied van leermobilititeit te maken konden krijgen.
- De tweede sessie was een onlinesessie waarin dieper op het onderwerp werd ingegaan. Het belangrijkste doel van de sessie was de deelnemers aan te moedigen ideeën en standpunten uit te wisselen, gebieden waarop een consensus bestond en meningsverschillen vast te stellen en de eerste ideeën voor aanbevelingen te formuleren in drie afzonderlijke thematische blokken.
- De derde en laatste sessie (op locatie in Brussel) was bedoeld om vorm te geven aan de aanbevelingen op basis van de ideeën en inzichten die tijdens de eerste twee sessies waren verkregen, en werd ondersteund door verdere input van deskundigen. Tijdens de derde sessie werd verzekerd dat het panel concrete aanbevelingen deed die aan de Commissie konden worden overhandigd en met relevante belanghebbenden konden worden gedeeld.

Figuur 2: Algemene methodologische stroom van het Europees burgerpanel over leermobilititeit

In het hele panel was er voldoende tijd voor groepsvorming en uitwisseling, zowel tijdens de plenaire vergaderingen als tijdens het werken in groepen. De sessies waren opgezet om interactie tussen de deelnemers aan te moedigen en ervoor te zorgen dat alle deelnemers hun stem konden laten horen. Aangezien de panelsessies in een meertalige omgeving plaatsvonden, konden de burgers dankzij tolken altijd in hun

moedertaal spreken. De werkgroepen waren samengesteld op een manier die voldoende geografische diversiteit mogelijk maakte, met een combinatie van grotere en kleinere landen en maximaal vijf verschillende talen bij elkaar. De facilitatoren hadden de mogelijkheid om de gesprekken in hun moedertaal of in het Engels te leiden.

3.2. SESSIE 1: PROCEDURE EN RESULTATEN

De eerste sessie vond plaats van 3 tot en met 5 maart 2023 in Brussel en ging in op het onderwerp en de context van het panel. De burgers konden elkaar leren kennen en leerden meer over de regels voor constructieve discussies. Vervolgens gingen zij dieper in op de doelgroepen voor meer leermobiliteit in Europa en de uitdagingen en belemmeringen om dit doel te bereiken. Met hulp van vertegenwoordigers van de Commissie en externe sprekers kregen de burgers een

beter inzicht in de bestaande programma's en sommige van de uitdagingen om leermobiliteit voor iedereen mogelijk te maken. De eerste sessie had tot doel persoonlijke ervaringen met leermobiliteit te delen en in kaart te brengen, doelgroepen te definiëren en te achterhalen welke belemmeringen voor leermobiliteitsactiviteiten de burgers relevant vonden voor verdere besprekingen tijdens de volgende sessies.

Dag 1 (vrijdag 3 maart)

Op de eerste dag werden de burgers verwelkomd door de hoofdmoderatoren en vertegenwoordigers van de Commissie: **Mariya Gabriel** (op dat moment commissaris voor Innovatie, Onderzoek, Cultuur, Onderwijs en Jeugd) en **Pia Ahrenkilde Hansen** (directeur-generaal, DG Communicatie). Zij benadrukten het belang van het panel en presenteerden de visie van de EU op de onderwijs- en opleidingssector. Samen met de hoofdmoderatoren doorliepen de burgers de agenda van de eerste sessie en van de volgende sessies. Na enkele spelactiviteiten om het ijs te breken, gaf **Jutta König-Georgiades** (DG Communicatie) een korte introductie van de EU-organen en het besluitvormings- en wetgevingsproces. Vervolgens gaf **Ute Hal-**

ler-Block (DG Onderwijs, Jongerenzaken, Sport en Cultuur) een uitvoerige inleiding op het onderwerp van het panel. Leermobiliteit werd verder onderzocht vanuit het oogpunt van de eigen ervaringen van de burgers met leren en opleiding in binnen- en buitenland, waarbij ook hun "gemiste kansen" op het gebied van leermobiliteit ter sprake kwamen. De leden van het kenniscomité bespraken de individuele ervaringen en gingen er uitvoeriger op in, waarbij zij meer algemene input gaven over de verschillende vormen van leermobiliteit: schoolmobiliteit, mobiliteit van jongeren, mobiliteit met betrekking tot beroepsonderwijs en -opleiding in het buitenland, mobiliteit van volwassenen en mobiliteit van studenten.

Mariya Gabriel verwelkomt de burgers.

Dag 2 (zaterdag 4 maart)

Op de tweede dag werkten de burgers in twaalf parallelle werkgroepen, die simultaan werden getolkt en die werden geleid door ervaren moderators. De groepen verwerkten hun inhoud in meertalige spreadsheets die met andere groepen werden gekoppeld. De burgers deelden eerst hun eerdere en huidige ervaringen met leermobiliteit en dachten na over de definitie en de verschillende vormen van leermobiliteit. Hierna bespraken de burgers de doelgroepen voor leermobiliteit en ontwikkelden zij persona's, met de nadruk op personen die het meeste voordeel zouden kunnen halen uit een grotere leermobiliteit. Elke groep ontwikkelde 2 tot 6 persona's die deze doelgroepen vertegenwoordigden. De persona's werden gebruikt om uitdagingen

en belemmeringen voor de belangrijkste doelgroepen te bepalen. De groepen spraken ook over toekomstige trends en maatschappelijke ontwikkelingen die op de leermobiliteit van invloed zouden kunnen zijn. Bovendien begonnen zij haalbare oplossingen en stimulanzen te bespreken. De hele dag door konden de burgers vragen stellen aan deskundigen in het kennis- en informatiecentrum. Nadat de burgers op zaterdag klaar waren met hun werkzaamheden, hebben de leden van het kenniscomité en andere deskundigen ter plaatse, samen met leden van het overlegteam, de in totaal 54 in de werkgroepen ontwikkelde persona's geclusterd. Dat leverde twaalf afzonderlijke clusters van persona's op.

Dag 3 (zondag 5 maart)

Op de derde dag ontving elke groep deelnemers één cluster persona's (2 tot 7 persona's per cluster). Elke persona kreeg een profielfoto die was gegenereerd met het AI-programma DALL-E, op basis van de demografische beschrijvingen die de groepen hadden gemaakt. De laatste stap in de werkgroepen bestond erin de horizontale uitdagingen en belemmeringen voor de respectieve groep van geobserveerde persona's samen te vatten en te identificeren. De burgers bereidden zich ook voor op de tweede sessie en formuleerden vragen en behoeften aan input voor de

volgende sessie. Tijdens de plenaire slotzitting presenteerden de woordvoerders van de twaalf werkgroepen de belangrijkste belemmeringen voor leermobility, die door de woordvoerder en de hoofdmoderatoren op een bord werden gegroepeerd. Na de presentaties gaven deskundigen hun reacties op en opmerkingen over de werkzaamheden van het panel. De slotopmerkingen en het afscheidswoord kwamen van **Richard Kühnel** (directeur, Vertegenwoordiging & Communicatie in de lidstaten, Europese Commissie).

De officiële agenda van de eerste sessie zag er als volgt uit.

Vrijdag (3.3)	PLENAIRE VERGADERING
14.30-15.00 uur	Welkomstwoord en inleidende toespraken door: — Mariya Gabriel , commissaris voor Innovatie, Onderzoek, Cultuur, Onderwijs en Jeugd — Pia Ahrenkilde Hansen , directeur-generaal, DG Communicatie
15.00-15.40 uur	Inleiding tot het burgerpanel: waarom zijn we hier?
15.40-15.55 uur	Groepsfoto
15.55-16.15 uur	Inleiding over onderwerp I van het panel (nadenken over uw eigen ervaringen)
16.15-16.45 uur	Koffiepauze
16.45-18.30 uur	Inleiding over onderwerp II van het panel (uitwisselen van ervaringen en paneldiscussie)
Zaterdag (4.3)	WERKGROEPEN
9.30-11.00 uur	Elkaar leren kennen: waarde van en ervaringen met leermobiliteit
11.00-11.30 uur	Koffiepauze
11.30-13.00 uur	Leermobiliteit voor iedereen: doelgroepen bepalen
13.00-14.30 uur	Lunchpauze
14.30-16.15 uur	Huidige uitdagingen en belemmeringen in kaart brengen
16.15-16.45 uur	Koffiepauze
16.45-18.00 uur	Toekomstige trends verkennen
Zondag (5.3)	WERKGROEPEN EN PLENAIRE VERGADERING
9.30-11.00 uur	Werkgroepen: plenaire vergadering voorbereiden en vragen verzamelen
11.00-12.00 uur	Koffiepauze en alle groepen gaan naar de vergaderzalen
12.00-13.20 uur	Plenaire vergadering: presentaties van de groepen, reacties en vraag- en antwoordsessies
13.20-13.40	Afsluiting en informatie over de volgende sessies

3.3. SESSIE 2: PROCEDURE EN RESULTATEN

De tweede sessie van het panel vond online plaats, van 24 tot en met 26 maart 2023. Het doel was dat de burgers oplossingen zouden uitstippelen om de in de eerste sessie vastgestelde uitdagingen en belemmeringen te overwinnen en aanbevelingen op te stellen om leermobiliteit inclusiever te maken. Om de werkzaamheden van de sessie te structureren, had het kenniscomité de 36 uitdagingen en belemmeringen voor leermobiliteit die tijdens de eerste sessie waren verzameld in drie “thematische blokken” gegroepeerd.

→ **Thematisch blok 1. Individuele en attitudegerelateerde** uitdagingen, belemmeringen en dilemma's overwinnen (persoonlijke en psychologische belemmeringen en belemmeringen voor de besluitvorming).

→ **Thematisch blok 2. Contextuele en omgevingsgerelateerde** uitdagingen, belemmeringen en dilemma's overwinnen (culturele en sociale belemmeringen en taalbarrières).

→ **Thematisch blok 3. Institutionele en beleidsgerelateerde** uitdagingen, belemmeringen en dilemma's overwinnen (toegang tot informatie, economische en financiële belemmeringen).

Functionarissen van de Commissie en diverse externe sprekers gaven de burgers input over deze belemmeringen en presenteerden mogelijke oplossingen om deze aan te pakken, met bijzondere aandacht voor de dilemma's en wisselwerkingen. Na een iteratief peer-reviewproces waarbij de burgers in de 12 werkgroepen elkaars werkzaamheden evalueerden, deden zij 45 ontwerp-aanbevelingen.

Dag 1 (vrijdag 24 maart)

Op de eerste dag werden de burgers verwelkomd voor de online sessie door de hoofdmoderatoren en **Sophia Eriksson Waterschoot** (DG Onderwijs, Jongerenzaken, Sport en Cultuur). Daarna ging **Ute Haller-Block** (DG Onderwijs, Jongerenzaken, Sport en Cultuur) in op de resultaten van de eerste sessie en specifiek op de verwachtingen van de Commissie ten aanzien van het panel. **Mantas Pupinis** (PPMI) werd vervolgens verzocht uit te leggen hoe het kenniscomité de resultaten van de eerste sessie in drie thematische blokken had gegroepeerd. Hij gaf een eerste overzicht van de dilemma's en wisselwerkingen die aan deze uitdagingen ten grondslag liggen, zoals door het kenniscomité werd vastgesteld. In aanvulling op deze eerste inputronde gaf **Mika Saarinen** (EDUFI) de burgers informatie over het Erasmus+-programma en andere bestaande programma's voor leermobiliteit, om de werkzaamheden van het panel in een context te plaatsen. Daarna volgden drie paneldiscussies waarin vier sprekers elk van de thematische blokken bespraken.

Daarbij benaderden zij de onderwerpen vanuit verschillende invalshoeken en gaven zij een overzicht van mogelijke oplossingen, dilemma's en vragen in hun respectieve thematische blok. Aan het eind van elke paneldiscussie konden de burgers vragen stellen. Tot slot zetten de hoofdmoderatoren de agenda van het weekend uiteen en herhaalden zij de overkoepelende doelstelling van het panel.

Dag 2 (zaterdag 25 maart)

Op de tweede dag werkten de burgers in twaalf parallelle werkgroepen, die simultaan werden getolkt en geleid door ervaren facilitatoren. Het proces werd in meertalige spreadsheets genotuleerd, zodat de deelnemers de in hun groep geproduceerde inhoud in hun moedertaal konden volgen. Alle groepen begonnen de dag met een verkennend onderzoek van het eerste thematische blok: het overwinnen van psychologische en attitudegerelateerde belemmeringen. Zij werden het eens over horizontale elementen waar rekening mee moest worden gehouden bij het opstellen van aanbevelingen voor het overwinnen

van contextuele (thematisch blok 2) en institutionele en beleidsgerelateerde uitdagingen (thematisch blok 3). Elke werkgroep stelde vervolgens maximaal twee ontwerp-aanbevelingen voor elk van de twee thematische blokken op. In de namiddag stuurde elke groep één ambassadeur naar een andere werkgroep om de ontwerp-aanbevelingen te presenteren en feedback te ontvangen. De hele dag door konden de burgers vragen stellen aan deskundigen in het kennis- en informatiecentrum. De antwoorden werden gegeven op zaterdagmiddag of zondagochtend.

Dag 3 (zondag 26 maart)

Op de zondagochtend werkten de burgers in de werkgroepen aan de integratie van de feedback die zij van de andere groepen hadden gekregen en, indien van toepassing, de antwoorden van de deskundigen. Dit resulteerde in 45 ontwerpaanbevelingen in de 12 werkgroepen. Voor de daaropvolgende plenaire slotvergadering selecteerde elke groep één woordvoerder. Vervolgens presenteerde elke woordvoerder twee aanbevelingen van zijn of haar groep aan het hele panel. Na deze presentaties kregen de burgers

feedback over hun ideeën van **Mika Saarinen** (EDU-FI) en **Ute Haller-Block** (DG Onderwijs, Jongerenzaken, Sport en Cultuur). De burgers konden op hun beurt vragen stellen aan deze twee sprekers en hun eigen feedback over de huidige sessie delen, ook ondersteund door drie vragen in Slido. Tot slot kregen de burgers een overzicht van de laatste sessie en de volgende stappen.

De volledige agenda van de sessie zag er als volgt uit.

Vrijdag (24.3)	PLENAIRE VERGADERING
14.30-14.50 uur	Welkomstwoord, presentatie van de resultaten van sessie 1 en de agenda voor sessie 2
14.50-15.35 uur	Van belemmeringen naar oplossingen voor leermobiliteit voor iedereen Sprekers van de Commissie en het kenniscomité
15.35-15.55 uur	Pauze
15.55-16.40 uur	Thematisch blok 1: Persoonlijke en psychologische belemmeringen overwinnen Interviews met deskundigen en vraag- en antwoordsessie
16.40-17.20 uur	Thematisch blok 2: Culturele en sociale belemmeringen en taalbarrières overwinnen Interviews met deskundigen en vraag- en antwoordsessie
17.20-17.40 uur	Pauze
17.40-18.20 uur	Thematisch blok 3: Belemmeringen op het gebied van informatie, economie en financiën overwinnen Interviews met deskundigen en vraag- en antwoordsessie
18.20-18.30 uur	Volgende stappen en slotopmerkingen
Zaterdag (25.3)	WERKGROEPEN
9.30-9.45 uur	Teambuilding/ijsbreker
9.45-11.00 uur	Tijdvenster 1: Als groep werken aan de ontwerpaanbevelingen (thematisch blok 1)
11.00-11.30 uur	Pauze
11.30-13.00 uur	Tijdvenster 2: Als groep werken aan de ontwerpaanbevelingen (thematische blokken 2 en 3)
13.00-14.30 uur	Lunchpauze
14.30-16.00 uur	Tijdvenster 3: Als groep werken aan de ontwerpaanbevelingen (thematische blokken 2 en 3)
16.00-16.30 uur	Pauze
16.30-18.00 uur	Tijdvenster 4: Feedback tussen groepen
Zondag (26.3)	WERKGROEP
09.30-11.15 uur	Tijdvenster 5: Consolidatie van ontwerpaanbevelingen
11.15-11.30 uur	Pauze
	Plenaire vergadering
11.30-12.40 uur	Presentaties van groepen en feedback
12.40-12.55 uur	Pauze
12.55-13.20 uur	Reacties van deskundigen op het werk in sessie 2, interactie en vraag- & antwoordsessie
13.20-13.30 uur	Afronding en slotopmerkingen

3.4. SESSIE 3: PROCEDURE EN RESULTATEN

Voorafgaand aan de derde sessie werden de 45 ontwerpaanbevelingen van de burgers gegroepeerd rond soortgelijke onderwerpen (bv. taalonderwijs, informatie en bewustzijn, aanmoediging van bedrijven en werknemers) en aan de 12 werkgroepen toegeschreven. Tegelijkertijd werd over elke aanbeveling schriftelijke feedback van deskundigen en vakmensen ver-

strekt. Tijdens de derde en laatste sessie integreerden de burgers de feedback van deskundigen en andere werkgroepen, voegden ze vergelijkbare ideeën samen en ronden ze hun aanbevelingen af. Tot besluit van de sessie gaven de burgers tijdens een eindbeoordelingsprocedure in de plenaire vergadering te kennen in hoeverre zij het eens waren met elke aanbeveling.

Dag 1 (vrijdag 28 april)

Op de eerste dag van deze laatste sessie werden alle burgers opnieuw verwelkomd door de hoofdmoderatoren, **Nicolas Schmit** (commissaris voor Werkgelegenheid en Sociale Rechten) en **Sophia Eriksson Waterschoot** (DG Onderwijs, Jongerenzaken, Sport en Cultuur). Na de welkomsttoespraken gaf **Mantas Pupinis** (PPMI) informatie over de werkzaamheden die het kenniscomité tussen de tweede en derde sessie had verricht. Tijdens de daaropvolgende pauze werd de burgers verzocht prioriteiten toe te kennen aan sectoren van leermobiliteit en beleidsthema's die door het panel waren besproken. Zij deden dit met behulp van "live" staafdiagrammen, waarbij zij "begrotingseenheden" konden verdelen over 13 categorieën, met vermelding van de leermobiliteitsgebieden die meer financiering zouden moeten ontvangen. Na de

pauze werden de burgers verdeeld over twee subvergaderingen. Tijdens elke subvergadering ontvingen de werkgroepen feedback van vier deskundigen over de ontwerpaanbevelingen die hun werden toegewezen. In hun bijdrage wezen de deskundigen op manieren om de ontwerpaanbevelingen van de burgers te verbeteren en beantwoordden zij vragen van de burgers. Aan het einde van de dag kwamen de burgers opnieuw in plenaire vergadering bijeen om de belangrijkste punten van de subvergaderingen samen te vatten en de resultaten van de live staafdiagrammen te bespreken, als uitgangspunt voor het groepswork op de zaterdag. De resultaten gaven duidelijk aan dat taalbevordering en mobiliteit van volwassenen voor de burgers de hoogste prioriteit hadden.

Dag 2 (zaterdag 29 april)

Op de tweede dag werden de burgers verdeeld in dezelfde werkgroepen als tijdens de twee vorige sessies. Ook nu weer werden de besprekingen in werkgroepen gefaciliteerd door ervaren moderators en simultaan getolkt. Elke werkgroep werkte de hele dag aan verschillende ontwerpaanbevelingen die tijdens de tweede sessie waren geformuleerd en aan hen waren toegewezen. Zij kregen als opdracht vergelijkbare aanbevelingen samen te voegen en de feedback van de deskundigen te verwerken om relevante aanbevelingen uit te werken. Ter ondersteuning van dit proces kreeg elke groep bezoek van andere burgers, om inzicht te krijgen in de aanbevelingen die door de andere groepen waren opgesteld. Daarnaast bezochten de deskundigen in de namiddag de werkgroepen die daarom vroegen, om vragen te beantwoorden of twijfels weg te nemen die de afronding van de aanbevelingen in de weg stonden. Tegen het einde van de dag speelden facilitatoren een cruciale rol om ervoor te zorgen dat de aanbevelingen werden afgerond en er binnen de groep een brede consensus bestond.

Dag 3 (zondag 30 april)

Tijdens de plenaire slotvergadering presenteerden de vertegenwoordigers van de werkgroepen alle **21 aanbevelingen die op zaterdag waren afgerond**. Vervolgens werd er door alle burgers van het panel over gestemd. De stemprocedure was onderverdeeld in drie fasen, die elk hetzelfde patroon volgden. Eerst lazen vier woordvoerders van de groepen hun aanbevelin-

gen hardop voor, legden uit waarom ze relevant waren en beantwoordden zij vragen van andere burgers. Vervolgens werd alle burgers gevraagd op een papieren stembiljet hun steun voor elke aanbeveling aan te geven op een schaal van 1 ("Ik ben het er helemaal niet mee eens") tot 6 ("Ik ben het er helemaal mee eens"). Onthouding was ook een optie. Deze procedure

werd tweemaal herhaald totdat alle aanbevelingen waren gepresenteerd en erover was gestemd. Nadat alle stemmen waren geteld en de resultaten door de hoofdmoderatoren waren bekendgemaakt, kregen **Pia Ahrenkilde-Hansen** (directeur-generaal, DG Communicatie), **Colin Scicluna** (kabinetschef van vice-voorzitter Dubravka Šuica) en **Ute Haller-Block** (eenheidshoofd, DG Onderwijs, Jongerenzaken, Sport en Cultuur), het woord om uit te leggen wat de Commissie met de aanbevelingen van de burgers gaat doen. Tot slot werd de burgers verzocht hun feedback over het hele proces te delen.

De volledige agenda van de sessie zag er als volgt uit.

Vrijdag (28.4)		PLENAIRE VERGADERING
14.00-14.15 uur	Welkomstwoord en presentatie van de sessie	
14.15-14.35 uur	Beschouwingen door Nicolas Schmit , commissaris voor Werkgelegenheid en Sociale Rechten, en Sophia Eriksson Waterschoot (directeur, DG Onderwijs, Jongerenzaken, Sport en Cultuur)	
14.35-15.15 uur	Inleiding: van sessie 2 naar sessie 3	
15.15-15.45 uur	Koffiepauze, prioriteiten toewijzen en wisselen van zaal	
15.45-17.50 uur	Subvergaderingen: vraag- en antwoordsessie met deskundigen over de ontwerpaanbevelingen (verdeeld in twee “werkblokken”)	
17.50-18.00 uur	Wisselen van zaal	
18.00-18.30 uur	Kernpunten van de subvergaderingen	
Zaterdag (29.4)		WERKGROEPEN
9.30-11.15 uur	Sessie 1: Beraadslaging, opstelling en herziening van aanbeveling 1	
11.15-11.45 uur	Koffiepauze	
11.45-13.00 uur	Sessie 2: Beraadslaging, opstelling en herziening van aanbeveling 2	
13.00-14.30 uur	Lunchpauze	
14.30-16.00 uur	Sessie 3: Input van deskundigen & integratie van feedback	
16.00-16.30 uur	Koffiepauze	
16.30-18.00 uur	Sessie 4: Consolidatie van aanbevelingen	
Zondag (30.4)		PLENAIRE VERGADERING
09.30-09.40 uur	Welkom terug	
09.40-10.15 uur	Presentatie en beoordeling van aanbevelingen I (groepen 1-4)	
10.15-10.50 uur	Presentatie en beoordeling van aanbevelingen II (groepen 5-8)	
10.50-11.25 uur	Presentatie en beoordeling van aanbevelingen III (groepen 9-12)	
11.25-12.00 uur	Koffiepauze	
12.00-12.15 uur	Feedbackonderzoek	
12.15-12.30 uur	Presentatie van de resultaten	
12.30-13.10 uur	Ceremonie en officiële toespraken	
13.10-13.30 uur	Afscheid en groepsfoto	

Het panel formuleerde 21 definitieve aanbevelingen en beoordeelde deze op een schaal van 1 tot 6, die voor elke aanbeveling een rekenkundig gemiddelde ("mate van steun") en een "goedkeuringspercentage", d.w.z. het percentage stemmen tussen 4 ("Ik ben het er enigszins mee eens") en 6 ("Ik ben het er helemaal mee eens"), opleverde. In tabel 3 worden de aanbevelingen (uitsluitend de titels) gerangschikt volgens de mate van steun die zij kregen. De volledige aanbevelingen, met inbegrip van de titel, de hoofdtekst, de motivering en verdere bijzonderheden, zijn te vinden in de bijlage.

Tabel 3: Overzicht van de definitieve aanbevelingen en de resultaten van de beoordeling

Nr.	Titel van de aanbeveling	Mate van steun	Goedkeuringspercentage	Aantal stemmen
16	Informatie over de mobiliteit van werknemers in Europa	5,11	95 %	132
12	Mentoren voor een betere ontvangst in het land van bestemming	4,99	93 %	132
17	Gerichte informatiecampaagnes over leermobiliteit	4,99	92 %	132
21	Bevordering van een gerichte communicatiestrategie voor Erasmus+	4,98	89 %	132
1	Een voertaal (lingua franca) als instrument voor leermobiliteit	4,97	86 %	133
8	Taalprogramma's aanprijzen en bevorderen	4,92	92 %	131
11	Ambassadeurs voor een mobieler Europa	4,92	88 %	131
9	Gebruik en aanpassing van informatiecentra en diensten van Erasmus+	4,89	94 %	133
15	Financiële steun voor de professionele ontwikkeling van werknemers	4,87	89 %	131
3	Uitbreiding van bestaande programma's voor leermobiliteit voor mensen van alle leeftijden en uit alle sociaal-economische groepen	4,84	88 %	129
14	Erken de rol van onderwijzers bij leermobiliteit	4,79	84 %	130
2	Een meertalig leven in Europa	4,78	90 %	133
4	Een diepere integratie van de sector beroepsopleiding in de hele EU bevorderen	4,76	89 %	132
6	EU-programma ter bevordering van hybride leermobiliteitsmodellen voor werknemers	4,75	84 %	134
20	De administratieve belemmeringen waarmee werknemers en werkgevers te maken hebben en het wegwerken hiervan beoordelen	4,75	87 %	133
10	Zorgen voor financiële steun op maat voor alle mensen die gebruikmaken van leermobiliteit	4,69	82 %	131
19	Vooroordelen overwinnen door middel van een evenwichtigere verdeling van Erasmus+-plaatsingen	4,56	83 %	132
13	Voor groenere leermobiliteit	4,46	76 %	131
18	Maatregelen en activiteiten ter bevordering van non-discriminatie tijdens leermobiliteit	4,42	75 %	130
7	Het leren van talen verbeteren met gebruik van nieuwe technologieën	4,37	74 %	133
5	Leermobiliteit voor gezinnen mogelijk maken	3,87	60 %	134

In een feedbackonderzoek gaven de burgers hun mening over hun ervaringen in het panel. Volgens de deelnemers was het panel een succes. Het selectieproces leverde een gevarieerde steekproef op van mensen uit heel Europa en met allerlei maatschappelijke achtergronden. Volgens het feedbackonderzoek had slechts 5 % van de burgers al eens deelgenomen aan een participatieproces. 77 % van de burgers vond dat het panel “helemaal” (23,5 %) of “enigszins” (54 %) de hele samenleving vertegenwoordigde, hoewel sommi-

gen opmerkten dat sommige kansarme groepen ontbraken. Toen hun werd gevraagd om hun algemene ervaring te beoordelen, was 93 % van de deelnemers “helemaal tevreden” (52 %) of “enigszins tevreden” (41,5 %) over het panel. Met een vergelijkbare grote meerderheid meldden de burgers dat hun kennis over leermobiliteit was toegenomen (92 %), dat hun mening over leermobiliteit was veranderd (70 %) en dat zij een positievere kijk hadden gekregen op de Europese Unie (60 %).

“Maak alsjeblief optimaal gebruik van deze panels. Ze zijn zeer interessant en leveren interculturele relaties op!”

Gesuele, 34, Italië

4. Volgende stappen

Tijdens de drie panelsessies toonden de burgers zich zeer betrokken en geëngageerd om aanbevelingen uit te werken om mogelijkheden voor leermobility voor iedereen toegankelijk te maken. Zij stelden tientallen vragen om beter te begrijpen hoe de bestaande leermobilityprogramma's, met name het programma Erasmus+, werken en wat de belangrijkste belemmeringen en stimulansen voor leermobility zijn. De vragen werden door deskundigen beantwoord. Tussen de sessies door gingen veel burgers dieper in op het onderwerp leermobility, onder meer door contact op te nemen met hun lokale gemeenschap, scholen en andere onderwijsinstellingen.

De 21 aanbevelingen van het panel — die in de bijlage zijn opgenomen — vormen de basis voor een brede aanpak van de bevordering van leermobility door de lidstaten en de Commissie. In vijf aanbevelingen wordt het belang van inclusieve onderwijs- en opleidingsstelsels benadrukt, evenals de noodzaak dat alle belanghebbenden ertoe bijdragen dat alle burgers kunnen profiteren van de voordelen van een Europa zonder grenzen, ongeacht hun leeftijd, onderwijsniveau, achtergrond en financiële draagkracht. Specifieke inclusiemaatregelen worden gezien als een belangrijke stimulans voor een bredere deelname aan leermobilityprogramma's door een diverser publiek.

Tijdens de besprekingen benadrukten de burgers dat met name volwassen en kansarme lerenden onvol-

doende op de hoogte zijn van de voor hen beschikbare mogelijkheden voor leermobility. Daarom werd in vijf aanbevelingen benadrukt hoe belangrijk het is dat men lerenden van alle leeftijden, ook kansarme lerenden, bereikt en doelgerichte informatie verstrekt op het niveau dat het dichtst bij hen ligt. In vier aanbevelingen wordt ook veel belang gehecht aan het verbeteren van het leren van talen, onder meer via het gebruik van nieuwe technologieën, als belangrijke stimulerende factor voor leermobility.

Drie aanbevelingen hebben betrekking op de leermobility van werknemers, en de overige vier aanbevelingen gaan over de erkenning van de rol van onderwijzers bij het organiseren van leermobility, een diepere integratie van beroepsonderwijs en -opleiding in de hele EU, groenere leermobility en een evenwichtigere verdeling van bestemmingen voor leermobility.

In het voorstel van de Commissie voor een aanbeveling van de Raad is rekening gehouden met de aanbevelingen van het panel. Het doel van het voorstel is de reikwijdte van mogelijkheden voor leermobility uit te breiden naar lerenden, onderwijzers en personeel van alle leeftijden in het schoolonderwijs, bij jongerenuitwisselingen, in beroepsonderwijs en -opleiding, hoger onderwijs en volwassenenonderwijs, en hun overgang naar de arbeidsmarkt en hun arbeidsmobility te ondersteunen. Het voorstel is ook sterk toegespitst op inclusieve mobility. Het voorstel is dan ook goed

afgestemd op de aanbevelingen van de burgers, met name wat betreft het uitbreiden van de mogelijkheden voor leermobiliteit voor mensen van alle leeftijden en elke sociaal-economische achtergrond, het bevorderen van non-discriminatie en het waarborgen van op maat gesneden financiële steun. In het kader van Erasmus+ zijn er weliswaar al mogelijkheden voor leermobiliteit voor deze groepen en specifieke inclusiemaatregelen voor mensen met minder kansen, maar met dit voorstel streeft de Commissie ernaar alle lerenden nog meer mogelijkheden te bieden binnen een ruim aanbod van programma's voor leermobiliteit over de grenzen heen.

In het voorstel van de Commissie wordt ook benadrukt dat het belangrijk is het leren van talen in alle stadia van onderwijs en opleiding te versterken om de mogelijkheden voor leermobiliteit te vergroten. Zo is tegemoetgekomen aan de aanbeveling van het panel over een meertalig leven in Europa.

De Commissie wil ook de nadruk leggen op de door de burgers aanbevolen verstrekking van gerichte en tijdige informatie, onder meer door de lidstaten aan te moedigen "ambassadeurs" aan te wijzen die leermobiliteit aanprijzen. Het voorstel is dan ook goed afgestemd op de aanbevelingen van de burgers inzake informatiecentra en -diensten, ambassadeurs voor een mobieler Europa en mentoren voor het verwelkomen van mensen in het land van bestemming.

Aansluitend bij de aanbeveling van het panel over de erkenning van de rol van onderwijzers bij leermobi-

liteit, is de Commissie van plan het werk van personeel dat projecten voor leermobiliteit voorbereidt en uitvoert, beter te erkennen en te belonen. Het voorstel van de Commissie is er ook op gericht leermobiliteit ecologisch duurzamer te maken, onder meer door de lidstaten aan te moedigen om reizen met duurzame vervoermiddelen van en naar bestemmingen voor leermobiliteit en tijdens de mobiliteitsperiode, integraal deel te laten uitmaken van de leermobiliteit.

Enkele van de aanbevelingen van het panel worden al gedeeltelijk uitgevoerd in Erasmus+ en in andere EU-programma's voor de periode 2021-2027. Wat bijvoorbeeld de aanbeveling over "leermobiliteit voor gezinnen mogelijk maken" betreft, verstrekken sommige nationale agentschappen van Erasmus+ studenten met kinderen extra steun bovenop de individuele beurs. Online taalondersteuning is beschikbaar voor alle deelnemers aan mobiliteitsactiviteiten in het kader van Erasmus+ en het Europees Solidariteitskorps. ALMA ("Aim, Learn, Master, Achieve"), dat door het Europees Sociaal Fonds Plus wordt gefinancierd, biedt kansarme jongeren tussen 18 en 29 jaar werkervaring onder toezicht in een andere lidstaat.

De Commissie is voornemens op de onderwijstop op hoog niveau van 30 november 2023 een feedbackevenement te houden om deelnemers aan het panel op de hoogte te brengen van het gevolg dat aan hun aanbevelingen is gegeven.

Bijlage: Volledige aanbevelingen

Aanbeveling 1

Een voertaal (lingua franca) als instrument voor leermobiliteit

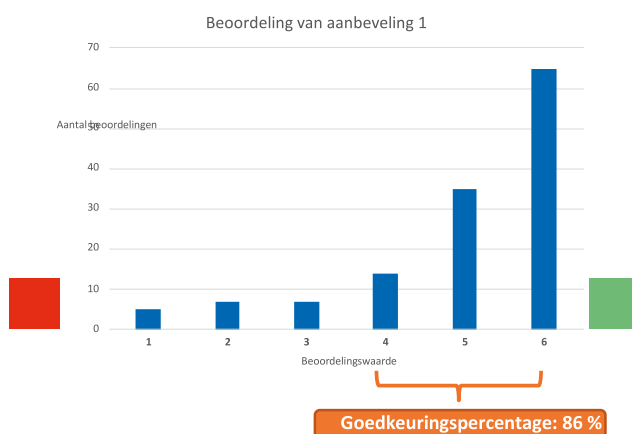
Het Engels is een gevestigde voertaal binnen de EU. Deze taal is een eenvoudig en gemeenschappelijk communicatiemiddel. De EU moet daarom de lidstaten aanbevelen het Engels als eerste vreemde taal te onderwijzen. De EU moet de lidstaten helpen bij het opzetten, subsidiëren en financieren van programma's voor mensen die Engels willen leren. Deze programma's moeten zowel op als buiten school worden ondersteund. Goedkope cursussen Engels moeten buiten school worden aangeboden aan mensen van alle leeftijden. Het programma moet goed onder de aandacht worden gebracht en mensen motiveren om Engels te leren.

Motivering

Een gemeenschappelijke voertaal maakt uitwisselingen tussen naties en culturen gemakkelijker. Dit is niet in strijd met een meertalig Europa. Engels kan eenvoudig worden geleerd en wordt reeds door veel mensen, en met name door jongeren, gesproken.

Aanbeveling 1

EEN VOERTAAL (LINGUA FRANCA) ALS INSTRUMENT VOOR LEERMobiliteit

Aanbeveling 2

Een meertalig leven in Europa

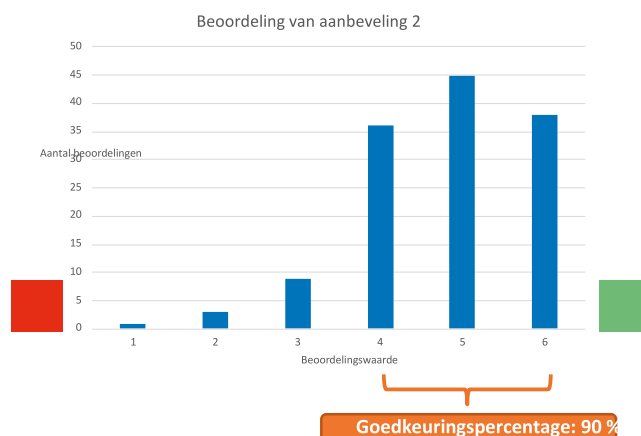
De vele talen van de EU zijn een van haar geweldige kenmerken. Het leren van talen verruimt de geest. Daarom pleiten we voor de ondersteuning van multinationale en meertalige projecten. Niet alleen op school, maar ook daarbuiten. Dit kan worden uitgevoerd door middel van steun voor uitwisselingen, met name van leraren en stagiairs. Mensen moeten worden aangemoedigd om gebruik te maken van leermobiliteit. Deze projecten moeten gericht zijn op deelnemers van uitwisselingen, en met name op leraren en stagiairs die gebruikmaken van leermobiliteit. Eén manier om mensen te motiveren tot het leren van meer talen is door EU-financiering te verstrekken. Informatie over bestaande en mogelijke projecten moet beter onder de aandacht worden gebracht en verstrekt.

Motivering

Leraren moeten hun horizon kunnen verbreden door middel van ervaringen met leermobiliteit en deze ervaringen kunnen delen wanneer zij terugkeren naar hun eigen school. Met een deelname aan leermobiliteit wordt een sterke basis voor taalonderwijs gecreëerd. Wanneer je veel talen spreekt, is het eenvoudiger om verschillende landen en culturen te leren kennen. Zo wordt het waarschijnlijker dat deelnemers de diversiteit van Europa ervaren. Goedkope en gemakkelijk toegankelijke programma's kunnen mensen van alle leeftijden steunen en motiveren om meer talen te leren.

Aanbeveling 2

EEN MEERTALIG LEVEN IN EUROPA

Aanbeveling 3

Uitbreiding van bestaande programma's voor leermobiliteit voor mensen van alle leeftijden en uit alle sociaal-economische groepen

We bevelen de EU aan te voorzien in een kader voor regelingen voor leermobiliteit voor mensen van alle leeftijden. Dit kan gericht zijn op mensen of groepen die interesse hebben in leermobiliteit, maar die geen deel uitmaken van een formele instelling. Hiertoe behoren onder meer werklozen, werkzoekenden of mensen uit lagere sociaal-economische groepen. Het kader moet echter niet tot deze groepen worden beperkt.

Bestaande programma's, zoals het Europees Solidariteitskorps of DiscoverEU, moeten worden uitgebreid tot mensen van alle leeftijden en worden bevorderd via een platform. Idealiter moeten mensen die gebruikmaken van leermobiliteit de mogelijkheid hebben om in een privé-accommodatie te verblijven. Zo blijven de kosten laag en wordt gezorgd voor een nauwere band met en kennis van andere culturen en talen. Alle EU-burgers moeten zich voor dit programma kunnen aanmelden. Zij moeten zich per geval kunnen aanmelden, waarbij zij hun leerdoelstellingen duidelijk vermelden.

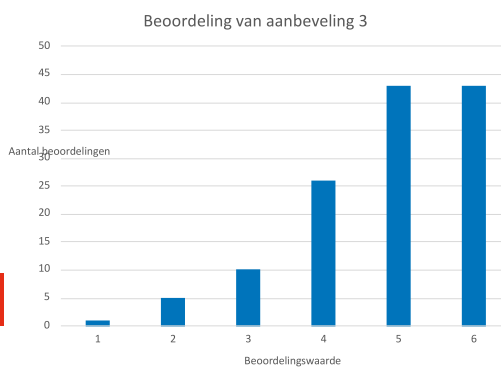
Motivering

Op deze manier worden de Europese identiteit en de gemeenschappelijke normen en waarden in alle lagen van de samenleving versterkt. Met name mensen die vanwege hun achtergrond weinig steun van familie of de maatschappij hebben ontvangen, kunnen andere culturen van dichtbij leren kennen en een beter begrip van andere culturen krijgen door middel van een uitgebreid programma.

Aanbeveling 3

UITBREIDING VAN BESTAANDE PROGRAMMA'S
VOOR LEERMobiliteit VOOR MENSEN VAN
ALLE LEEFTIJDEN EN UIT ALLE SOCIAAL-
ECONOMISCHE GROEPEN

Mate van
steun
4,8

Goedkeuringspercentage: 88 %

Aanbeveling 4**Een diepere integratie van de sector beroepsopleiding in de hele EU bevorderen**

We bevelen de Europese Unie aan te voorzien in een beter systeem van stimulansen voor actoren in de sector beroepsopleiding om de kennis van en toegang tot bestaande mogelijkheden te bevorderen. Deze actoren zijn onder meer scholen voor beroepsopleiding, stagiairs, ambachtsverenigingen en sectorale organen zoals nationale kamers van koophandel en industrie.

Om te zorgen voor een beter systeem van stimulansen, moeten de bestaande kenniscentra voor beroepsopleiding zichtbaarder zijn en leermobiliteit sterker bevorderen. De bovengenoemde actoren moeten een dieper geïntegreerd netwerk creëren om belemmeringen voor de toegang weg te nemen en de kwaliteit van beroepsopleidingen te verbeteren.

Motivering

We willen de kwaliteit van het Europese beroepsonderwijs verbeteren, met name op belangrijke prioritaire gebieden zoals de groene transitie, IT-beveiliging, nutsvoorzieningen en gezondheidszorg. Door een vast en praktisch netwerk vast te stellen zouden kleinere ondernemingen daarnaast ook een betere toegang tot leermobiliteit hebben. Zo zou bovendien de kwaliteit van beroepsopleidingen worden gehandhaafd. De uitvoering van deze aanbeveling zou daarnaast het algemene vaardigheidsniveau in de EU verbeteren en een soort “brain gain” in de lidstaten creëren.

Aanbeveling 4

**EEN DIEPERE INTEGRATIE VAN DE
SECTOR BEROEPSOPLEIDING IN DE HELE
EU BEVORDEREN**

Mate van
steun
4,8

Aanbeveling 5

Leermobiliteit voor gezinnen mogelijk maken

We bevelen de EU aan een proefprogramma voor intergenerationele leermobiliteit vast te stellen dat het mogelijk maakt dat verschillende gezinsleden samen gebruikmaken van mobiliteit, waarmee familieverhoudingen in aanmerking worden genomen.

We bevelen de start van een nieuw proefproject aan, eventueel in het kader van een bestaand programma, waarmee rekening wordt gehouden met mensen die kinderen hebben. De kosteneffectiviteit van het proefproject moet worden geëvalueerd om te besluiten of het moet worden uitgebreid.

Motivering

Met deze maatregel wordt de intergenerationele dialoog in de EU aangemoedigd als onderdeel van haar programma's voor mobiliteit. Daarnaast wordt de toegang tot mobiliteit voor mensen met jonge kinderen vergemakkelijkt. Met deze oplossing kunnen schoolkinderen en ouders bij mobiliteit worden betrokken: kinderen kunnen naar school gaan en ouders kunnen deelnemen aan volwassenenonderwijs.

Aanbeveling 5

LEERMobiliteit VOOR GEZINNEN
MOGELIJK MAKEN

Aanbeveling 6**EU-programma ter bevordering van hybride leermobiliteitsmodellen voor werknemers**

We bevelen de ontwikkeling van een EU-programma aan ter bevordering van hybride leermobiliteitsmodellen voor werknemers.

Werknemers kunnen via het programma cursussen op verschillende studiegebieden volgen. De cursussen van het programma moeten binnen maximaal zes maanden worden afgerond. De cursussen kunnen specifiek verband houden met taal, maar ook onderwerpen betreffen in verband met de beroepen van de werknemers. Door middel van dergelijke cursussen kunnen werknemers een hoger vaardigheidsniveau behalen in hun gekozen beroep, waarbij ook praktische ervaring wordt opgedaan. Werknemers kunnen een deel van de opleiding online afronden en het andere deel in het buitenland. Om dit te doen gaan zij naar onderwijsinstellingen in het buitenland, zoals universiteiten, plaatselijke educatieve centra of centra voor beroepsopleidingen (afhankelijk van de instellingen die in de landen bestaan). De werkgever moet de werknemer vrijstellen voor de periode waarin in het buitenland ervaring wordt opgedaan en voor enige tijd tijdens de onlinecursus. Daarnaast moet de werknemer bij terugkomst zeker zijn van zijn baan. De werkgever hoeft het salaris van de werknemer tijdens deze periode echter niet door te betalen. In plaats daarvan moet een EU-fonds de kosten van het levensonderhoud in het buitenland dekken. Hieronder moeten ook gezondheidszorg en sociale zekerheid vallen.

Motivering

Wanneer werknemers in het buitenland ervaring opdoen, is dat voor alle partijen goed: de werknemer kan persoonlijk en professioneel groeien. De werkgever krijgt bij terugkomst een hoger gekwalificeerde werknemer. Daarnaast profiteren ondernemingen van de ervaringen die hun werknemers in het buitenland opdoen wanneer zij hun kennis delen met collega's, bijvoorbeeld in de vorm van cursussen.

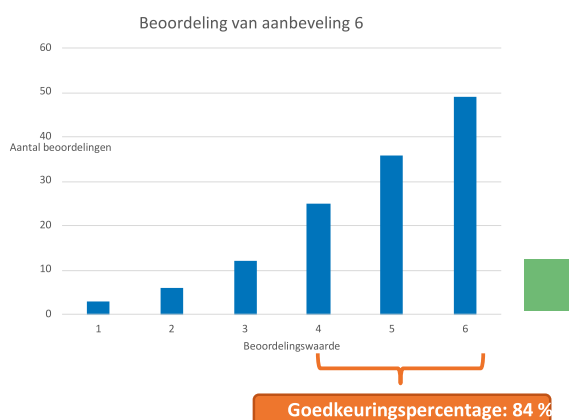
Het is essentieel om hybride modellen aan te bieden. Mensen die werken of kinderen hebben, kunnen vaak maar voor beperkte tijd naar het buitenland gaan. Zij hebben behoefte aan de flexibiliteit die hybride modellen bieden. Werkgevers hoeven hun werknemers bovendien minder lang te missen wanneer zij een deel van de leerervaring online kunnen opdoen.

Voor de uitvoering van dit specifieke programma bevelen we geen rechtstreekse uitwisseling van werknemers tussen EU-ondernemingen aan vanwege het risico op headhunting en braindrain. We willen de leermobiliteit expliciet bevorderen via aanbieders van onderwijs en niet in de vorm van arbeidsmobiliteit. Uitwisselingen tussen ondernemingen kunnen in bepaalde sectoren echter waardevol zijn en kunnen aan de hand van andere programma's voor leermobiliteit mogelijk worden gemaakt.

Aanbeveling 6

EU-PROGRAMMA TER BEVORDERING VAN HYBRIDE LEERMobiliteitsmodellen voor WERKNEMERS

Mate van
steun
4,8

Aanbeveling 7

Het leren van talen verbeteren met gebruik van nieuwe technologieën

De Europese Commissie moet investeren in het gebruik van artificiële intelligentie (AI) in het kader van leermobiliteit ter aanvulling op het leren van talen. De EU moet investeren in digitale technologieën voor het ondersteunen van leermobiliteit naast leren met persoonlijk contact. Deze aanbeveling is van toepassing op de voorbereiding van leermobiliteit en de mobiliteitsperiode zelf.

Technologische instrumenten moeten kosteloos zijn. Nieuwe technologieën moeten met name in de beginfasen van het leren van een taal worden gebruikt. Nieuwe technologieën moeten worden gebruikt op een wijze waarmee alle burgers worden bereikt die gebruikmaken van leermobiliteit (bv. studenten, gepensioneerden enz.).

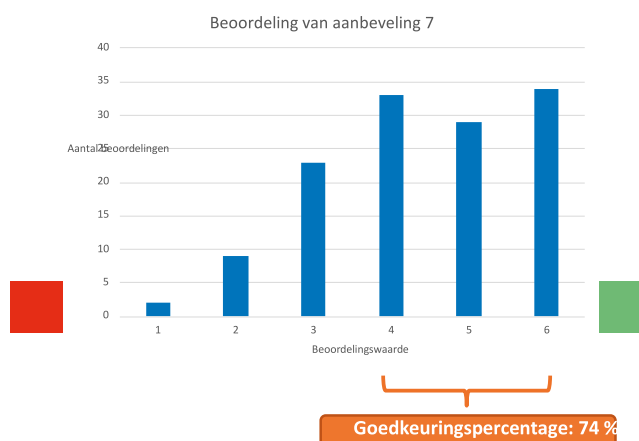
De Europese Commissie moet aan de hand van een app het bestaande EU-academie-platform aanvullen met de meest recente ontwikkelingen op AI-gebied. Het specifieke gebruik van AI kan leren, het uitbreiden van de woordenschat en gesynchroniseerde vertolking omvatten en de communicatie tussen gebruikers van de app mogelijk maken.

Motivering

De Europese Commissie moet gebruikmaken van de nieuwste technologieën om het leren van talen in het kader van leermobiliteit te verbeteren. AI-systemen kunnen leersucces analyseren en sneller gepersonaliseerde leerprogramma's ontwikkelen op basis van behoeften en vaardigheden.

Aanbeveling 7

HET LEREN VAN TALEN VERBETEREN MET GEBRUIK VAN NIEUWE TECHNOLOGIEËN

Aanbeveling 8**Taalprogramma's aanprijzen en bevorderen**

De Europese Commissie moet haar eigen bestaande taalprogramma's intensiever aanprijzen en bestaande taalprogramma's op nationaal en regionaal niveau bevorderen.

De doelgroep zijn alle mensen die gebruik willen maken van regelingen voor leermobiliteit en van bestaande taalprogramma's in hun thuis- en gastlanden op nationaal en regionaal niveau.

I. Voorafgaande aan het verblijf:

De EU moet haar taalprogramma's aanprijzen door middel van aanbiedingen via e-mails, gerichte marketing op de sociale media en public relations.

Er moet een mentorprogramma worden ontwikkeld. De aangewezen mentor moet helpen bij het verbeteren van de taalvaardigheden voorafgaande aan het verblijf in het kader van de leermobiliteit.

Er moet bovendien een ambassadeursprogramma worden ontwikkeld met mensen die reeds betrokken waren bij leermobiliteit. De ambassadeurs verstrekken informatie over en promoten de leermobiliteit op scholen, op universiteiten en bij ondernemingen en delen hun ervaringen met het leren van een taal.

II. Tijdens het verblijf:

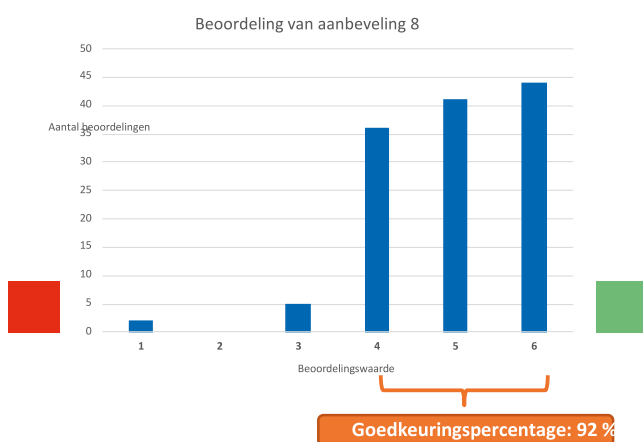
De mentor biedt ondersteuning ter plaatse bij aankomst op de bestemming. Het mentorprogramma omvat culturele en taalcomponenten om de persoon die gebruikmaakt van leermobiliteit te helpen.

Motivering

Volgens de statistieken (Flashbarometer, 2020) is het leren van een taal een van de belangrijkste belemmeringen die mensen ervan weerhouden deel te nemen aan mobiliteitsregelingen voor leerdoeleinden.

Aanbeveling 8

TAALPROGRAMMA'S AANPRIJZEN EN BEVORDEREN

Aanbeveling 9

Gebruik en aanpassing van informatiecentra en diensten van Erasmus+

We zijn van mening dat de toegankelijkheid en harmonisatie van informatie over Erasmus+ essentieel is. We stellen voor om door middel van een evenredige verhoging en herbestemming van de begroting van het Erasmus+- en het Erasmus-programma voor volwassenenmobiliteit, gebruik te maken van bestaande specifieke infrastructuur van de lidstaten om Erasmus+-bureaus op te zetten. We verwijzen naar nationale en lokale infrastructuur, die specifiek is voor de doelgroep: niet-werkende mensen, werkende mensen en jongeren. We richten ons specifiek op volwassenen op plekken waar zij deelnemen aan leerprogramma's (arbeidsbureau, postkantoor, sportverenigingen, sociale programma's, lokale verenigingen, centra voor mensen met een beperkte mobiliteit voor volwassenen enz.). Om te zorgen voor coördinatie tussen deze bureaus zou een nationale referentiestructuur onder de paraplu van het Europese orgaan kunnen bijdragen tot het verspreiden van informatie over de aangeboden diensten onder lokale bureaus. Om deze lokale bureaus te promoten, bevelen we aan om te zorgen voor een gestructureerde Europese communicatie op het niveau van de lokale bureaus, waarbij wordt gewezen op het bestaan van deze bureaus en de diensten die zij aanbieden, rekening houdend met alle communicatiekanalen.

Motivering

Gezien de Europese lappendeken aan programma's (Eurodesk, Europe Direct enz.), lijkt ons de kwestie van toegankelijkheid en harmonisatie van informatie over Erasmus+ cruciaal te zijn. Deze lokale bureaus zouden (in coördinatie met het nationale kader) een brede reeks diensten kunnen aanbieden:

- contact met een netwerk van personen die in het gastland beschikbaar zijn om vanaf het moment van aankomst en tijdens het verblijf als schakel te dienen (voor taalondersteuning, administratieve informatie, advies over vervoer, accommodatie, gezondheidszorg, psychologische steun enz.) naargelang de specifieke behoeften;
- speciale aandacht voor accommodaties: een gedeelde lokale databank die informatie verstrekt over beschikbare, betaalbare en aanbevolen accommodatie, met een belangrijke nadruk op de toegankelijkheid van deze huisvestingsopties voor iedereen, met inbegrip van mensen met een handicap;
- specifieke financiële bijstand in verband met de specifieke behoeften van de persoon die verhuist: gezondheidszorg (psychologische en fysieke steun), hulp met kinderopvang en vervoer;
- een systeem voor taalondersteuning voor en tijdens de uitwisseling;
- oprichting van een platform voor steun en informatie over de toegankelijkheid van huisvesting en vervoer voor personen met specifieke behoeften om hen tijdens hun verblijf bij te staan en te adviseren.

Aanbeveling 9

GEBRUIK EN AANPASSING VAN INFORMATIECENTRA EN DIENSTEN VAN ERASMUS+

Aanbeveling 10**Zorgen voor financiële steun op maat voor alle mensen die gebruikmaken van leermobiliteit**

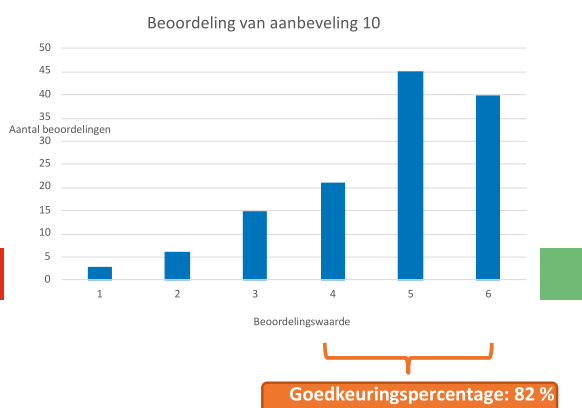
We bevelen een verhoging van de algemene begroting aan om een inclusievere en grotere spreiding van middelen voor deelnemers aan leermobiliteit (waaronder studenten, stagiairs en werknemers, maar ook bedrijven en kleinere ondernemingen) mogelijk te maken. Iedereen moet de mogelijkheid hebben om financiële steun te ontvangen en het bedrag moet afhankelijk zijn van sociaal-economische factoren: de kosten van het levensonderhoud in het gastland, de financiële draagkracht van de deelnemers en specifieke behoeften bij fysieke handicaps en ziekten. Dit moet worden uitgevoerd door middel van de ontwikkeling van gemeenschappelijke Europese gunningscriteria die gericht zullen zijn op de individuele achtergrond en de sociaal-economische behoeften van de personen die een aanvraag voor leermobiliteit indienen (zonder dat hierbij cijfers in aanmerking worden genomen). Bovendien zal gedurende het volledige proces financiële steun aan de afzonderlijke deelnemers worden verstrekt. Met deze verhoogde begroting willen we ook uitwisselingen van werknemers tussen bedrijven aanmoedigen, op basis van de financiële behoeften van werknemers en naargelang de omvang van de bedrijven. Het personeel dat de personen die gebruikmaken van leermobiliteit beoordeelt, moet een financiële vergoeding voor zijn werkzaamheden krijgen.

Motivering

Op deze manier wordt het stelsel voor onderwijsmobiliteit gelijk, inclusiever en toegankelijker voor alle inwoners van de Europese Unie uit alle lagen van de bevolking die willen deelnemen aan leermobiliteit en worden de belangrijkste financiële belemmeringen voor de deelname weggenomen.

Aanbeveling 10

**OP MAAT GEMAAKTE FINANCIËLE STEUN
VERZEKEREN VOOR ALLE MENSEN DIE
GEBRUIKMAKEN VAN LEERMobiliteit**

Aanbeveling 11**Ambassadeurs voor een mobieler Europa**

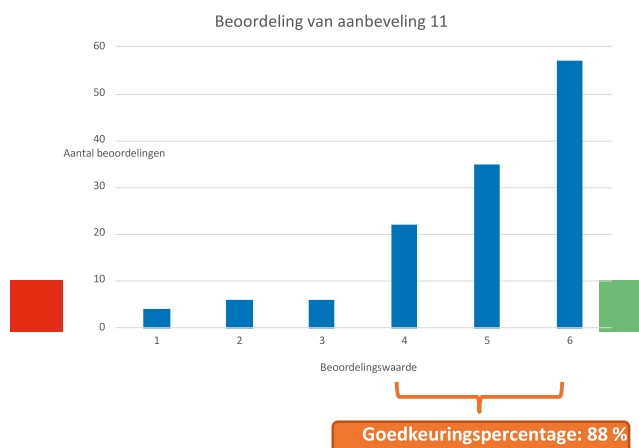
We bevelen aan een programma van ambassadeurs in elk EU-land te creëren. De ambassadeurs zullen verantwoordelijk zijn voor het onder de aandacht brengen en aanprijzen van bestaande programma's voor leermobiliteit. De ambassadeurs zullen de mobiliteit in het buitenland voor alle soorten doelgroepen (kinderen, studenten, lerenden, werknemers, ouderen) promoten, bij alle soorten organisaties (scholen, universiteiten, bedrijven, verenigingen enz.). Dit zal een voltijdbaan zijn die wordt betaald door de nationale bureaus voor Erasmus. De begroting van deze bureaus zal worden herverdeeld om prioriteit te verlenen aan de werkzaamheden van de ambassadeurs. Deze begroting zal worden aangepast aan de behoeften van het land (aantal inwoners, aantal personen dat reeds begunstigde van mobiliteitsprogramma's is enz.).

De ambassadeur zal al ervaring met mobiliteit hebben die hij kan delen. Hij moet een open geest hebben en goede communicatievaardigheden. De ambassadeurs moeten de diversiteit van de profielen weerspiegelen van de mensen die naar het buitenland kunnen gaan, zodat elke groep zich met hen kan identificeren.

Het is mogelijk om lang ambassadeur te zijn. Het wordt echter aangemoedigd om regelmatig nieuwe mensen aan te werven die onlangs ervaring met leermobiliteit hebben opgedaan. Er zal worden gezorgd voor een goede communicatie over het ambassadeursprogramma (sociale netwerken, publiciteitscampagnes enz.).

Motivering

In veel Europese landen weten mensen niet dat er mogelijkheden voor leermobiliteit bestaan. Mensen zijn vaak onzeker. Zij zijn bang om naar het buitenland te gaan. Het is belangrijk om te zorgen voor nieuwsgierigheid en om de angst om naar het buitenland te gaan weg te nemen. Erasmus+ is sterk gericht op specifieke groepen, zoals studenten. Studenten weten goed hoe Erasmus+ werkt, maar andere groepen (lerenden op andere onderwijsniveaus) zijn enigszins uitgesloten van mogelijkheden voor leermobiliteit. Er is veel informatie beschikbaar, maar die komt niet bij mensen aan. De ambassadeurs zouden kunnen helpen om mensen te verbinden met wat reeds bestaat. Wanneer je iemand hebt om rechtstreeks mee te praten, die je geruststelt en je vragen beantwoordt, is dit efficiënter dan wanneer je een document leest.

Aanbeveling 11**AMBASSADEURS VOOR EEN MOBIELER EUROPA**

Aanbeveling 12**Mentoren voor een betere ontvangst in het land van bestemming**

We bevelen aan dat mensen in het land van bestemming in het kader van mobiliteitsregelingen welkom worden geheten en dat hun integratie wordt vereenvoudigd door een netwerk van tutores. Een tutor is een persoon uit het land van bestemming, die de nationale cultuur kent en de nieuwkomer tijdens zijn verblijf wil helpen. De tutor is verantwoordelijk voor de steun die de persoon voor vertrek krijgt (informatie over accommodatie, vervoer, administratieve procedures enz.). De tutor helpt de nieuwkomer ook tijdens het verblijf, met name met de lokale procedures. De tutor helpt de persoon ook zijn sociale leven in het land op te bouwen. Deze tutores werken als vrijwilligers, maar ontvangen een vergoeding voor sommige van hun kosten. Er bestaan al netwerken ter ondersteuning van de integratie (ESN, Erasmus Mundus, Europeers enz.), maar alleen voor studenten. We stellen voor om deze te versterken, samen te voegen en uit te breiden tot andere groepen (kinderen, werknemers, senioren, lerenden). Het creëren van een platform kan tutores en nieuwkomers helpen om met elkaar in contact te komen.

Motivering

Mensen kunnen tijdens hun uitwisseling in het kader van mobiliteit eenzaam zijn. Tutores kunnen ervoor zorgen dat zij zich zekerder en meer op hun gemak voelen. Het zou zinvol zijn om voor het vertrek naar het buitenland informatie te hebben en dit zou de angst om naar het buitenland te gaan kunnen verminderen. Mensen zouden alle informatie over het land van bestemming hebben en zouden weten dat er bij aankomst iemand op hen wacht. Dit zou zowel de mensen die naar het buitenland gaan als hun familieleden, en met name hun ouders, gerust kunnen stellen. Tutores zouden bijzonder belangrijk zijn voor mensen die ervaring met leermobiliteit opdoen in niet-academische instellingen of plattelandsgebieden.

Aanbeveling 12**MENTOREN VOOR EEN BETER WELKOM IN
HET LAND VAN BESTEMMING**

Mate van
steun
5,0

Aanbeveling 13**Voor groenere leermobiliteit!**

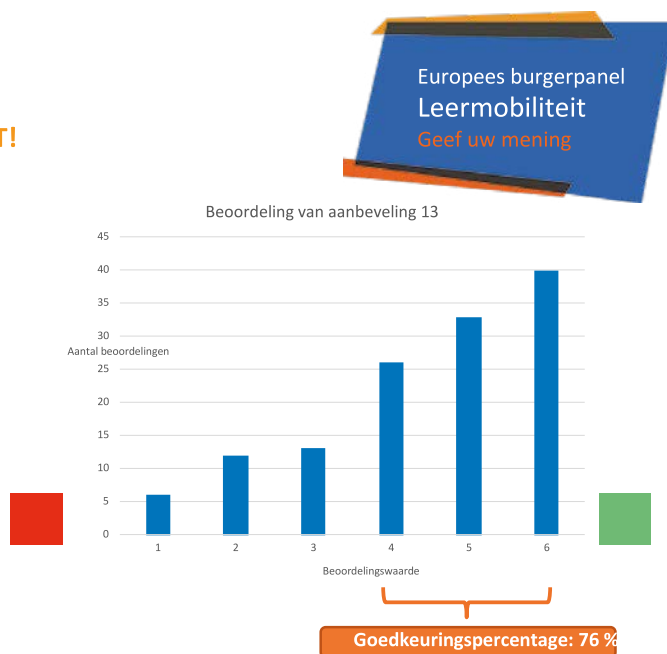
We bevelen aan dat stimulansen voor een goedkopere toegang tot groen vervoer (tijdens het verhuizen naar en het verblijven in een gastland) worden aangeboden aan alle deelnemers van leermobiliteit. Deze opties zouden de deelnemers ook de mogelijkheid bieden om goedkoper en milieuvriendelijker te leven in de landen van bestemming, met gebruik van milieuvriendelijke reismogelijkheden naar het werk, een verblijf in milieuvriendelijke hotels enz. De Europese Commissie moet naar behoren informatie verstrekken over deze milieuvriendelijke opties voordat de deelnemers naar het land van bestemming vertrekken.

Motivering

Omdat deelnemers van leermobiliteit door middel van economische stimulansen moeten worden aangemoedigd om groene vervoerswijzen te gebruiken als zij naar een ander land gaan, maar ook zodra zij in dit nieuwe land zijn aangekomen.

Aanbeveling 13

VOOR GROENERE LEERMobiliteit!

Aanbeveling 14**Erken de rol van onderwijzers bij leermobiliteit!**

We bevelen aan dat onderwijzers die studenten ondersteunen in verband met programma's voor leermobiliteit officieel worden erkend als "internationaal coördinatoren". Zij moeten worden gecompenseerd voor de extra werklast en bestede tijd. Zij moeten eenvoudig kunnen worden gevonden binnen hun onderwijsinstelling, een opleiding volgen en een certificaat krijgen. Zo moeten zij worden aangemoedigd om studenten die deelnemen aan programma's voor leermobiliteit te adviseren en te helpen, ook met administratieve procedures, terwijl zij de Europese waarden en de Europese visie overbrengen. Deze "internationaal coördinatoren" moeten als betrouwbaar worden gezien. Zij moeten het hele jaar door activiteiten organiseren om leermobiliteit te bevorderen.

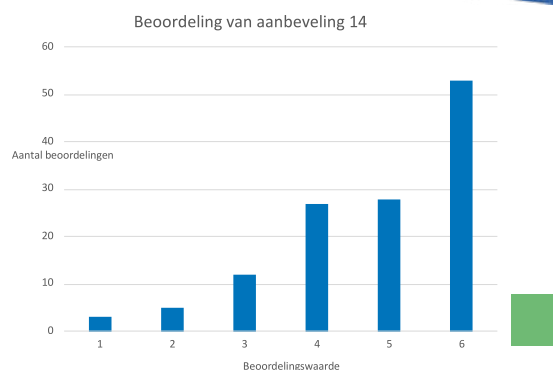
Motivering

Onderwijzers moeten worden gewaardeerd en erkend voor hun extra werkzaamheden en moeten betere en toegankelijke informatie en advies verstrekken over de mogelijkheden.

Aanbeveling 14

ERKEN DE ROL VAN ONDERWIJZERS BIJ LEERMOBILITEIT

Mate van
steun
4,8

Goedkeuringspercentage: 84 %

Aanbeveling 15**Financiële steun voor de professionele ontwikkeling van werknemers**

We bevelen aan dat de EU voorziet in financiële stimulansen voor:

- kleine en middelgrote ondernemingen die hun werknemers naar het buitenland willen sturen om deel te nemen aan opleidingen en om kennis mee terug te nemen naar hun collega's en partners;
- werknemers (met inbegrip van werklozen of personen met onzeker werk) die gebruikmaken van opleidingsmobiliteit bij een gastbedrijf om hun vaardigheden bij te werken en hun carrière vooruit te helpen. Het gastbedrijf ontvangt ook een officieel Europees logo voor zijn website.

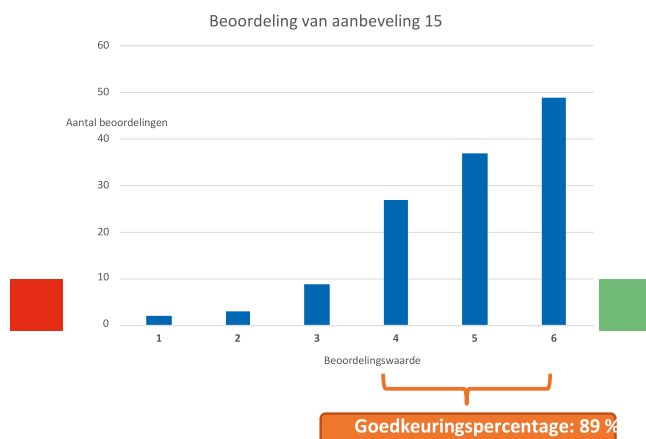
De financiële steun zou de vaste lasten van de werknemers dekken (bv. accommodatie, vervoer enz.). De EU, bedrijven, de werknemer of het arbeidsbureau kan de leeruitwisseling cofinancieren, zodat de werknemer of het bedrijf deze serieus neemt. Het niveau van cofinanciering is afhankelijk van het soort leermobiliteit en de begunstigden. Deze leeruitwisselingen vinden ook plaats tussen de particuliere sector (bv. ngo's, bedrijven, organisaties) en de openbare sector (bv. instellingen, EU enz.), evenals tussen andere soorten werkterreinen. Vakbonden en werknemersorganisaties kunnen de ontwikkeling van deze programma's steunen.

Motivering

Op deze manier kan elk bedrijf, ongeacht zijn economische mogelijkheden, zijn werknemers laten deelnemen aan uitwisselingen om hun vaardigheden te verbeteren. Daarnaast kan elk bedrijf dat een werknemer wil ontvangen dit doen zonder dat het voor het verblijf of het salaris van de werknemer moet betalen.

Aanbeveling 15

**FINANCIËLE STEUN VOOR DE
PROFESSIONELE ONTWIKKELING VAN
WERKNEMERS**

Aanbeveling 16**Informatie over de mobiliteit van werknemers in Europa**

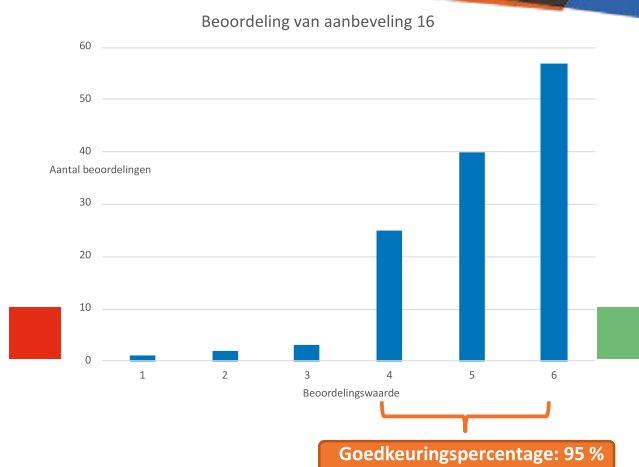
We bevelen aan dat de EU een informatieplatform creëert en beheert voor mogelijkheden voor leermobiliteit voor werknemers in alle soorten sectoren (particulier, openbaar enz.). Het doel van het platform is het in contact brengen van bedrijven en werknemers en het moet algemeen toegankelijk zijn. Elke deelnemer registreert zijn portfolio: bedrijven die gastbedrijf willen zijn, verstrekken informatie over wat zij te bieden hebben en werknemers presenteren hun bijdragen en doelstellingen voor een leerervaring. Het platform zal ook informatie bevatten over de verschillende soorten financiering die beschikbaar zijn, evenals links naar gerelateerde websites. Werknemers die hebben deelgenomen aan een programma voor leermobiliteit moeten hun ervaringen delen in de vorm van een verslag. Dit platform zou bijdragen tot een betere coördinatie van de uitwisseling van werknemers en tot een gestroomlijnder en geharmoniseerder beheer van de administratieve procedures.

Motivering

Dit platform zou werkgevers in staat stellen informatie uit te wisselen over mogelijkheden en manieren om deze uitwisselingen te laten plaatsvinden. Het zou daarnaast een gemeenschappelijke ruimte zijn voor werkgevers om te weten te komen wat op de markt beschikbaar is wat betreft mogelijkheden voor leermobiliteit.

Aanbeveling 16**INFORMATIE OVER DE MOBILITEIT VAN WERKNEMERS IN EUROPA**

Mate van
steun
5,1

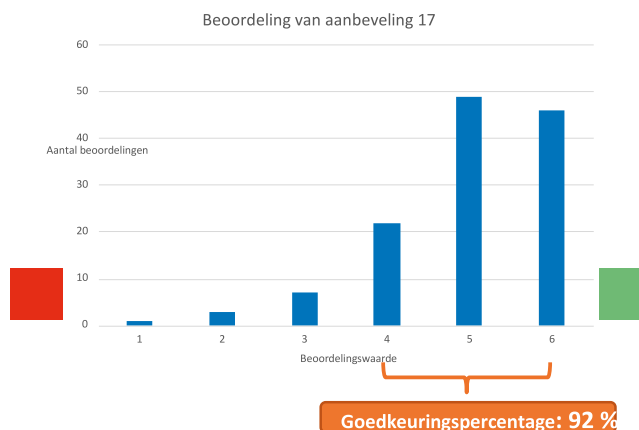

Aanbeveling 17**Gerichte informatiecampagnes over leermobiliteit**

We bevelen kleinere, gerichte informatiecampagnes voor twee verschillende doelgroepen aan: a) tieners/studenten en b) volwassenen (beroepsbeoefenaren, werknemers enz.). Voor elke groep is een afzonderlijke benadering nodig. Het eerste instrument dat we zouden kunnen gebruiken zijn ambassadeurs met eerdere ervaringen met leermobiliteit, die deze promoten onder tieners en volwassenen/beroepsbeoefenaren door hun “succesverhalen” te delen. Deze maatregel zou ook doeltreffend kunnen zijn voor groepen zoals ouderen enz. Deze ambassadeurs zouden kunnen werken aan bureaus in gemeentehuizen en scholen en andere plekken kunnen bezoeken. Er moet ook een persoon zijn die gespecialiseerd is in de technische en praktische aspecten van leermobiliteit. Het tweede instrument, dat gericht is op studenten en jongeren, zou kunnen bestaan in hybride en creatieve manieren om hen te bereiken, bijvoorbeeld via de sociale media (hashtags, online informatie enz.) en fysieke informatiepakketten over leermobiliteit. Dit soort campagne zou kunnen leiden tot een bredere verspreiding van informatie en een “sneeuwbaaleffect”.

Motivering

Een gebrek aan kennis over leermobiliteit leidt ertoe dat mensen hier niet aan kunnen deelnemen. Toegang tot informatie zal zorgen voor een grotere participatie.

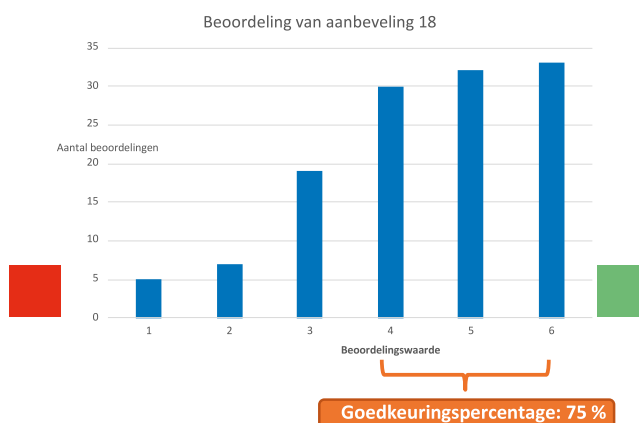
Aanbeveling 17**GERICHTE INFORMATIECAMPAGNES OVER LEERMobiliteit**

Aanbeveling 18**Maatregelen en activiteiten ter bevordering van non-discriminatie tijdens leermobiliteit**

We maken onderscheid tussen jongeren op school en volwassenen op de werkplek en richten ons op het aanpakken van problemen in beide omgevingen. We zorgen ervoor dat scholen en werkplekken plekken voor tieners en beroepsbeoefenaren zijn waar niet wordt gediscrimineerd in verband met verschillende factoren zoals leeftijd, gender, gezondheid, seksuele gerichtheid, godsdienst enz. Om dit te verwezenlijken, moet de Europese Commissie middelen toewijzen aan de verschillende partijen die hierbij betrokken zijn: gastgezinnen voor tieners en bedrijven en ngo's voor volwassenen. De volgende activiteiten zijn nodig: gastgezinnen en bedrijven moeten voorbereid zijn op wat het inhoudt om een gast te ontvangen en moeten worden opgeleid door mensen die gespecialiseerd zijn in interculturele zaken (ombudspersonen). Dit is met name van belang voor kwetsbaardere groepen. Deze activiteiten kunnen de ervaring met mobiliteit helpen verbeteren en discriminatie zo veel mogelijk beperken. Daarnaast moet worden voorzien in stimulansen voor gezinnen en bedrijven om hen verder te ondersteunen.

Motivering

Het is belangrijk om de veiligheid en "eenheid in verscheidenheid" voor mobiele studenten en volwassenen te waarborgen.

Aanbeveling 18**MAATREGELEN EN ACTIVITEITEN TER BEVORDERING VAN NON-DISCRIMINATIE TIJDENS LEERMobiliteit**

Aanbeveling 19

Vooroordelen overwinnen door middel van een evenwichtigere verdeling van Erasmus+-plaatsingen

Om burgers aan te moedigen om zich aan te melden voor een diverser bereik aan Erasmus+-bestemmingen, bevelen we maatregelen op twee niveaus aan:

1. Op het institutionele EU-niveau: we bevelen aan dat de Commissie beginselen formuleert die de instellingen die deelnemen aan Erasmus+ in overweging moeten nemen wanneer zij een beslissing nemen over partnerschapsovereenkomsten met andere onderwijsinstellingen of deze vernieuwen.

Ter aanvulling hierop zou de Commissie ook een online platform kunnen ontwikkelen waar aanvragers hun interesses, talen, voorkeuren enz. kunnen invoeren en vervolgens suggesties voor bestemmingen kunnen ontvangen die goed bij hen passen. Dit systeem van "aanbevelingen" zou de diversiteit van de bestemmingen kunnen doen toenemen door mensen aan te moedigen naar andere plekken te gaan die zij anders niet zouden hebben overwogen.

2. Op het niveau van de lidstaten: we bevelen aan dat de lidstaten maatregelen nemen om het aantal Erasmus+-deelnemers dat zij ontvangen te verhogen. De lidstaten moeten hun nationale onderwijsinstellingen aanmoedigen om meer vakken in het Engels aan te bieden.

Motivering

Deze aanbeveling is om twee redenen van belang:

Indien bepaalde lidstaten/bestemmingen minder geliefd zijn, is het mogelijk dat beschikbare plekken van het Erasmus+-programma verloren gaan. Bepaalde landen zoals Spanje ontvangen te veel inschrijvingen, maar er zouden meer plekken beschikbaar zijn in het Erasmus-programma als mensen zouden worden aangemoedigd om naar andere bestemmingen te gaan.

Als mensen andere plekken bezoeken waar zij niet veel over weten of als zij nieuwe culturen ontdekken, leren zij bovendien meer over andere culturen en worden vooroordelen overwonnen.

Aanbeveling 19

VOOROORDELEN OVERWINNEN DOOR MIDDEL VAN EEN EVENWICHTIGERE VERDELING VAN ERASMUS+-PLAATSINGEN

Mate van
steun
4,6

Aanbeveling 20**De administratieve belemmeringen waarmee werknemers en werkgevers te maken hebben en het wegwerken hiervan beoordelen**

We bevelen aan dat de Europese Commissie een beoordeling uitvoert van de belemmeringen waarmee werknemers te maken hebben die deelnemen aan programma's voor leermobiliteit (bijvoorbeeld socialezekerheidsbijdragen, pensioenen). In haar beoordeling moet de Commissie ook de behoeften en beweegredenen van werkgevers bij het naar het buitenland sturen van hun werknemers in aanmerking nemen. Op basis van deze beoordeling zou de Commissie verdere maatregelen kunnen voorstellen om deze belemmeringen weg te nemen.

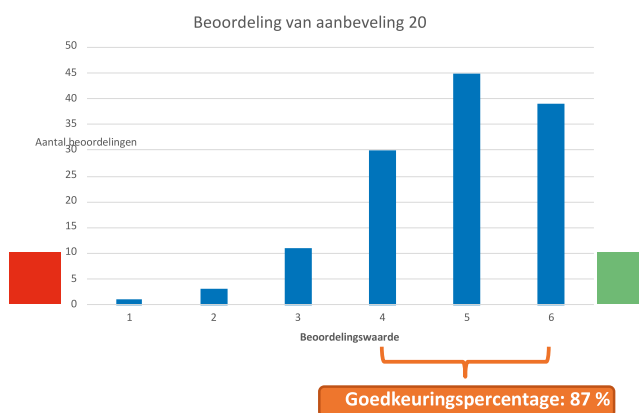
Motivering

Er bestaat een risico, met name voor werknemers, dat zij niet naar het buitenland kunnen gaan omdat sprake is van te veel administratieve belemmeringen, bijvoorbeeld in verband met de sociale zekerheid of hun pensioen. Kunnen zij deze uitkeringen eenvoudig overdragen tussen de lidstaten? Burgers moeten worden ondersteund bij de omgang met deze administratieve uitdagingen. Daarom bevelen we aan dat de Europese Commissie een studie verricht naar deze uitdagingen, zodat zij op doeltreffende wijze kunnen worden aangepakt.

Aanbeveling 20

**DE ADMINISTRATIEVE BELEMMERINGEN
WAARMEE WERKNEMERS EN WERKGEVERS
TE MAKEN HEBBEN EN HET WEGWERKEN
HIERVAN BEOORDELEN**

Mate van
steun
4,8

Aanbeveling 21

Bevordering van een gerichte communicatiestrategie voor Erasmus+

We bevelen aan dat alle EU-burgers binnen drie jaar op de hoogte moeten zijn van Erasmus+. Dit moet worden verwezenlijkt door een doeltreffende communicatiestrategie te ontwikkelen die gericht is op specifieke groepen die niet bekend zijn met en niet geïnformeerd zijn over Erasmus+ en het Europees Solidariteitskorps. Tot deze groepen behoren onder meer personen met een handicap, werknemers, werklozen, financieel achtergestelde personen, personen die in plattelandsgebieden wonen, personen zonder tertiaire opleiding en personen die risico lopen op sociale uitsluiting.

Motivering

Er zijn veel mogelijkheden en programma's voor leermobiliteit, zoals Erasmus+ en het Europees Solidariteitskorps. Daarnaast zijn reeds informatiehubs ontwikkeld, zoals het Erasmus+-platform en de Erasmus+-app. Deze informatie is echter niet eenvoudig toegankelijk en komt niet bij alle relevante groepen aan. We bevelen daarom aan de doelstelling vast te stellen om binnen drie jaar alle EU-burgers te bereiken door middel van de opzet van gerichte campagnes om specifieke doelgroepen te bereiken die mogelijk geen toegang hebben tot of gebruik kunnen maken van de momenteel beschikbare informatie.

Aanbeveling 21

BEVORDERING VAN EEN GERICHTE COMMUNICATIESTRATEGIE VOOR ERASMUS+

HOE NEEMT U CONTACT OP MET DE EU?

Kom langs

Er zijn honderden Europe Direct-centra overal in de Europese Unie. U vindt het adres van het dichtstbijzijnde centrum online (european-union.europa.eu/contact-eu/meet-us_nl).

Bel of schrijf

Europe Direct is een dienst die uw vragen over de Europese Unie beantwoordt. U kunt met deze dienst contact opnemen door:

- te bellen naar het gratis nummer: 00 800 6 7 8 9 10 11 (bepaalde telecomaandieners kunnen wel kosten in rekening brengen);
- te bellen naar het gewone nummer: +32 22999696, of
- het onlineformulier in te vullen: european-union.europa.eu/contact-eu/write-us_nl.

WAAR VINDT U INFORMATIE OVER DE EU?

Online

Informatie over de Europese Unie in alle officiële talen van de EU is beschikbaar op de Europa-website (european-union.europa.eu).

EU-publicaties

U kunt publicaties van de EU bekijken of bestellen op op.europa.eu/nl/publications. Als u meerdere exemplaren van gratis publicaties wenst, neem dan contact op met Europe Direct of uw plaatselijke documentatiecentrum (european-union.europa.eu/contact-eu/meet-us_nl).

EU-wetgeving en aanverwante documenten

Toegang tot juridische informatie van de EU, waaronder alle EU-wetgeving sinds 1951 in alle officiële talen, krijgt u op EUR-Lex (eur-lex.europa.eu).

Open data van de EU

Het portaal data.europa.eu biedt toegang tot opendatabestanden van de instellingen, organen en agentschappen van de EU. Deze kunnen gratis worden gedownload en hergebruikt, zowel voor commerciële als voor niet-commerciële doeleinden. Het portaal biedt ook toegang tot een grote hoeveelheid databestanden van de Europese landen.

